

Evaluering af Ret Til ligestilling

Knowledge for a better society

Oxford Research er en specialiseret videnvirksomhed med fokus på velfærdsområderne og erhvervs- og regionaludvikling.

Oxford Research gennemfører skræddersyede analyser, implementeringsevalueringer og effektevalueringer for offentlige myndigheder, fonde og organisationer i civilsamfundet. Vi rådgiver også om strategiudvikling, faciliterer udviklingsprocesser og formidler vores viden på undervisningsforløb og seminarer. Vi kombinerer akademisk fordybelse, strategisk forståelse og god kommunikation – på den måde skaber vi anvendelsesorienteret viden, der kan gøre en forskel.

Oxford Research er grundlagt i 1995 og har selskaber i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Oxford Research er en del af Oxford Gruppen.

Oxford Research A/S

Vesterbrogade 149
1620 København V
Danmark
office@oxfordresearch.dk
www.oxfordresearch.dk

Kunde

Ligestillingsafdelingen i
Beskæftigelsesministeriet

Projektperiode

Maj 2017 til december 2020

Team

Tobias Bühring
Amanda Thor Andersen
Clara Ellegaard
Nete Krogsgaard Niss
Hanan Lastat

Eksternt tilknyttet ekspert

Garbi Schmidt

Forsidebillede:

Anvendt med tilladelse fra familien
på billedet

Øvrige billeder:

Gengivet fra ret-til-ligestilling.dk

Venn-diagrammet er en stilistisk repræsentation af Oxford Researchs bestræbelser på at kombinere forskningskompetencer, strategi og kommunikation og lave viden til et bedre samfund

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	5
1.1 Rapportens opbygning	6
1.2 Konklusioner	6
1.2.1 Kursernes indhold og virkemidler rammer målgruppen	6
1.2.2 Kurserne har givet ny viden til målgruppen	7
1.2.3 Kurserne har givet deltagerne inspiration til at ændre adfærd	7
1.3 Indsatsens udbredelse og fokus i det videre arbejde	8
2. Beskrivelse af Ret til ligestilling	9
2.1 Tilrettelæggelse af Ret til ligestilling	9
2.1.1 Udvikling af materiale	9
2.1.2 Rekruttering af underviserkorps	11
2.1.3 Indhold i kurser	11
2.2 Målgruppe og deltagere	12
3. Kursernes forløb og deltagernes udbytte	15
3.1 Selve undervisningen	15
3.1.1 Kursusmateriale og brugen af virkemidler	16
3.1.2 Tidsrammen	18
3.1.3 Sproglige barrierer	19
3.1.4 Deltagernes engagement	20
3.2 Ny viden om rettigheder og ligestilling	22
3.3 Ændringer i holdninger og handlinger	25
4. Indsatsens udbredelse og potentiale for forankring	28
4.1 Kurserne efterspørges af forskellige årsager	29
4.1.1 Kurset kan nedbryde barrierer	29
4.1.2 Kurset kan skabe dialog	30
4.1.3 Kurset kan bruges bredt	30
4.2 Indsatsen har størst gennemslagskraft blandt kvinder, unge og nyankomne	31
4.3 Potentiale for yderligere udbredelse og forankring	34
5. Metode og datagrundlag	35
5.1 Spørgeskemaundersøgelse blandt deltagere	35
5.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere	36
5.2.1 Kobling af spørgeskemadata	36
5.3 Interviews med undervisere	36

5.4 Interviews med kursusbestillere	37
5.5 Casestudier af kursusafholdelse	37
5.6 Interviews med projektleder	38

1. Indledning

I det danske samfund har borgerne en række rettigheder, som sikrer den enkeltes muligheder for at leve et godt og frit liv. Disse rettigheder gælder for alle på tværs af alder, køn og etnisk baggrund. Den enkeltes rettigheder er en forudsætning for at have et velfungerende demokratisk retssamfund. Borgerne skal også have mulighed for at bruge deres rettigheder til at forme deres liv, som de ønsker. Derfor er det helt afgørende, at borgerne kender deres rettigheder.

Ligestillingsafdelingen har som en del af handlingsplanen for forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol fra 2016 igangsat en oplysnings- og debatindsats om rettigheder, ligestilling og negativ social kontrol til minoritetsetniske kvinder, mænd og unge (rettighedskampagne), som er finansieret af satspuljeaftalen fra 2017.

Det overordnede formål med rettighedskampagnen er at fremme ligestilling og mindske negativ social kontrol blandt kvinder, mænd og unge med etnisk minoritetsbaggrund.

Denne rapport indeholder den afsluttende evaluering af Ret til ligestilling, som rettighedskampagnen hedder. Evalueringen skal vise, om indsatsen er implementeret efter hensigten, samt om den indfrier de målsætninger, der er sat op fra Ligestillingsafdelingens side.

Rettighedskampagnen er udviklet og gennemført i årene 2017-2020 af et konsortium bestående af Als Research og Dansk Flygtningehjælp og består primært af et undervisnings- og debattilbud målrettet kvinder, mænd og unge med etnisk minoritetsbaggrund. Undervisningstilbuddet består dels af et basismodul og dels af fire mere fokuserede moduler. Grundmodulet er en grundlæggende oplysnings- og debatindsats om rettigheder, ligestilling og negativ social kontrol, som er henvendt til både nyankomne og herboende minoritetsetniske kvinder og mænd samt unge med ringe kendskab til eller deltagelse i det danske samfund. De fire mere fokuserede moduler er målrettet specifikke målgrupper og uddyber udvalgte emner berørt i basismodulet. Målgrupperne er opdelt i kategorierne voksne og unge, nyankomne eller herboende flygtninge og indvandrere eller efterkommere.

Indsatsen indeholder desuden en forankringsdel, som retter sig mod kommunernes arbejde med målgruppen efter indsatsens udløb. Forankringsdelen er igangsat i efteråret 2020, men indgår ikke i denne evaluering. I projektperioden har Als Research og Dansk Flygtningehjælp foretaget mindre justeringer for at forbedre indsatsen undervejs. Blandt tiltagene er en simplificering af de præsentationer, der anvendes, udarbejdelse af ordlister med oversættelse af centrale begreber til de seks sprog og afholdelse af erfaringsmøder blandt underviserne. I februar 2019 blev der tilføjet et tillægsmodul om religiøse ægteskaber. Modulet er finansieret af Styrelsen for International Rekruttering og Integration og er ikke omfattet af nærværende evaluering.

I 2018 udgav Oxford Research en midtvejsevaluering for rettighedskampagnen. I denne slutevaluering inddrages data indsamlet både før og efter midtvejsevalueringen.

Evalueringen er baseret på mixed methods design og et omfattende datamateriale. Der er gennemført to spørgeskemaundersøgelser med svar fra 417 ud af ca. 2.000 deltagende kursister samt 126 besvarelser fra undervisere, som dækker 118 af de 133 afholdte kurser. Herudover er der gennemført

18 interviews med undervisere, syv interviews med kursusbestillere samt tre casestudier af afholdte kurser og en observation af et opkvalificeringsseminar for undervisere.

Evalueringen er gennemført af Oxford Research med sparring fra professor i kultur og sprogødestudier på Roskilde Universitet, Garbi Schmidt. Garbi Schmidt har leveret sparring til evalueringsdesignet samt midtvejsevalueringen og denne slutevaluering.

1.1 Rapportens opbygning

I det følgende afsnit præsenteres evalueringens konklusioner. På baggrund af konklusionerne kan der udledes en række opmærksomhedspunkter i det videre arbejde med at oplyse om rettigheder. Dette er præsenteret i afsnit 1.3. I kapitel 2 beskrives indsatsens indhold og målgruppe. Kapitlet beskriver bl.a., hvordan indsatsen er tilrettelagt. Kapitel 3 indeholder data og analyser om kursernes forløb samt deltagerens udbytte af kurserne. Kapitlet er baseret på såvel kvantitative som kvalitative kilder. Kapitel 4 indeholder en analyse af indsatsens udbredelse og potentiale for forankring. I det afsluttende kapitel 5 beskrives evalueringens metode og datagrundlag.

1.2 Konklusioner

Evalueringen kan helt overordnet konkludere, at oplysnings- og debatindsatsen om rettigheder, ligestilling og negativ social kontrol til minoritetsetniske kvinder, mænd og unge er veltilrettelagt og har skabt et udbytte hos målgruppen i form af dialog, refleksion og ny viden. Indsatsen er landsdækkende og er kommet bredt ud til målgruppen. Der har været en efterspørgsel efter indsatsen i hele perioden, og der har været høj tilfredshed blandt såvel deltagere som kursusbestillere.

Evalueringen forholder sig til målgruppens oplevede udbytte af at deltage i kurserne. Udbyttet er målt ved at se på deltagerens reaktion, læring og adfærd. Det første niveau, *reaktion*, har fokus på deltagerens umiddelbare oplevelse af forløbet. Det andet niveau, *læring*, omhandler deltagerens viden som følge af forløbet, herunder holdningsændringer. Det tredje niveau, *adfærd*, fokuserer på, i hvor høj grad deltagerne efterfølgende ændrer adfærd. Bruger de det, de har lært, i praksis?

1.2.1 Kursernes indhold og virkemidler rammer målgruppen

Deltagerens *reaktion* på indsatsens kurser har generelt været meget positiv. Der er stor tilfredshed med de materialer, der anvendes under kurserne, blandt både deltagere og undervisere. Det gælder både film og det øvrige indhold af de prezi-præsentationer, der anvendes. Således vurderer 9 ud af 10 deltagere, at filmene, som er oversat til seks sprog, gør det nemmere at forstå budskaberne.

Deltagerne i kurserne deltager aktivt i undervisningen og er engagerede. Det er særligt undervisernes evne til at relatere kursens indhold til deltagerens dagligdag, som sikrer engagement og deltagelse blandt kursisterne. Alle kurser foregår som udgangspunkt med en erfaren underviser og en underviser med anden etnisk baggrund, som kan være rollemodel for deltagerne. Underviseren, der har en rollemodelfunktion, spiller en afgørende rolle for, at deltagerne forstår indsatsens budskaber. Rollemodellerne har haft en stor betydning for skabelsen af et trygt rum, hvor deltagerne har turdet at komme på banen og deltage aktivt i dialog og diskussion. Således har underviserne generelt haft succes med at skabe dialog og refleksion blandt deltagerne på kurserne. Deltagerens engagement og

vilje til at gå i dialog kan også tolkes som et udtryk for, at kurserne ikke har været præget af social kontrol blandt deltagerne i selve undervisningssituationen.

Evalueringen viser desuden, at leverandøren og underviserne har været i stand til at overkomme de sproglige barrierer, som påvirkede deltagerne forståelse af indsatsens budskaber i den første periode. Barriererne er overkommet ved at have materialer på syv forskellige sprog, ved at anvende tolke, samt ikke mindst ved at have undervisere, der kan tale deltagerne sprog. Det omfattende datamateriale, samt oversættelsen til forskellige sprog, har i flere tilfælde gjort det svært for underviserne at nå igennem kursusmaterialet inden for tidsrammen. Underviserne har derfor prioriteret i kursusmaterialet, som med fordel kunne forenkles og målrettes yderligere.

1.2.2 Kurserne har givet ny viden til målgruppen

Evalueringen viser, at kurserne har skabt *læring* hos målgruppen. Det primære formål med undervisningen er, at deltagerne får tilegnet sig ny viden om rettigheder og ligestilling, som evt. vil medføre en ændring i holdninger og handlinger fremadrettet. Ud fra svar fra 417 deltagere viser evalueringen, at næsten alle deltagere ifølge dem selv opnår ny viden om:

- Kvinders rettigheder (84 pct. angiver, at de har opnået ny viden)
- Ligestilling i Danmark (87 pct. angiver, at de har opnået ny viden)
- Ægteskab og skilsmisse (87 pct. angiver, at de har opnået ny viden)
- Krop og seksualitet (79 pct. angiver, at de har opnået ny viden)
- Vold i familien og vold i børneopdragelsen (86 pct. angiver, at de har opnået ny viden)
- Mænds og kvinders roller på arbejdsmarkedet (90 pct. angiver, at de har opnået ny viden)
- Opdragelse af børn og unge (88 pct. angiver, at de har opnået ny viden)

Det skal understreges, at der er tale om deltagerne egen vurdering af udbyttet. Der er mindre forskelle i, hvilke deltagere der har det højeste udbytte af kurserne. Det er dog gennemgående på tværs af køn og alder, at deltagerne får ny viden på baggrund af kurserne. Herudover er udbyttet blandt deltagerne ensartet på tværs af kurser, uanset deltagerantal, deltagersammensætning og afholdelsessted.

1.2.3 Kurserne har givet deltagerne inspiration til at ændre adfærd

Evalueringen viser, at deltagerne selv vurderer, at de vil overveje at ændre *adfærd* på baggrund af den nye viden, de har fået på kurserne. 89 pct. af deltagerne er enige eller meget enige i, at kurset fik dem til at tænke over ligestilling og rettigheder. Der er samtidig 86 pct. af deltagerne, som er enige eller meget enige i, at de vil tale med andre om kurset, mens 9 ud af 10 af deltagerne mener, at de kan bruge den nye viden i deres hverdag. Den bedste indikation for, at deltagerne vil ændre adfærd, er, at 81 pct. af deltagerne angiver, at de vil gøre noget anderledes i deres familieliv fremover.

De kvantitative resultater bakkes desuden op af kvalitative data, hvor kursusdeltagere fortæller, at kurset har inspireret dem til at gøre noget anderledes i deres familieliv. Flere af deltagerne fortæller eksempelvis, at de vil snakke mere åbent med deres ældre børn om emner som seksualitet og krop.

1.3 Indsatsens udbredelse og fokus i det videre arbejde

Evalueringen viser, at indsatsen er nået bredt ud geografisk til en bred målgruppe af voksne og unge med minoritetsetnisk baggrund. Det er dog svært at konkludere, hvorvidt kurserne har ramt netop den del af de minoritetsetniske personer, der har størst behov for indsatsen. Datamaterialet viser, at halvdelen af kurserne har fundet sted på sprogskoler, mens en mindre andel af kurserne er afholdt i jobcentre, boligsociale indsatser og foreninger. Indsatsen har haft succes med at ramme et højt antal nyankomne flygtninge og indvandrere, mens det i mindre omfang er lykkedes at komme ud til minoritetsetniske personer, der har været i Danmark i længere tid, men er i risiko for negativ social kontrol.

På baggrund af de positive resultater, indsatsen har opnået, og pointerne i det foregående afsnit er det evaluators vurdering, at der er et stort potentiale for at videreføre en stor del af indsatsens indhold og aktiviteter. Indsatsen har indtil videre været bundet op på at skulle informere ud fra et omfattende materiale, hvilket har givet nogle udfordringer i forhold til tidspres. I den fremadrettede brug af indhold vil vi anbefale, at vægtningen mellem information og dialog justeres, så der er mere fokus på dialog, og at indsatsen i højere grad tilpasses forskellige målgrupper med fokus på de mest relevante emner.

Indholdet i indsatsen har vist sig at skabe værdi over for målgruppen bredt set. Der har samtidig løbende været efterspørgsel på kurser, og der er ikke sket et fald i efterspørgslen. Det er på den baggrund evaluators vurdering, at man også fremover kan opnå et udbytte hos målgruppen ved at lade indsatsen fortsætte ud over den planlagte projektperiode. Det kan enten være i det nuværende setup eller forankret et andet sted, hvor kommuner, sprogskoler og boligsociale aktører naturligt vil henvende sig for at efterspørge et kursus. Det er evaluators vurdering, at en forenkling og målretning af indsatsens kurser og materiale kan gøre kurserne attraktive for en endnu bredere gruppe af bestillere.

Evalueringen viser, at indsatsens temaer fungerer over for målgruppen generelt. Evalueringen viser samtidig, at nogle af temaerne har en særlig stor virkning på dele af målgruppen, herunder kvinder og unge. Det er derfor evaluators vurdering, at temaerne og det indhold, der er udviklet under temaerne, med fordel kan genbruges i nye kurser, der målretter sig mod mere specifikke målgrupper. Der synes eksempelvis at være potentiale i et kursus, der retter sig specifikt mod kommunernes beskæftigelsesindsats over for etniske minoritetspersoner uden for arbejdsmarkedet. På samme måde er der efterspørgsel på et kursus, der har negativ social kontrol som sit overordnede fokus. Både arbejdsmarkedstilknytning og social kontrol er allerede en del af kursernes indhold, men det fremgår ikke tydeligt nok for kursusbestillerne. Det er således evaluators vurdering, at nye og mere målrettede kurser med fordel kan udvikles gennem brug af indsatsens materiale.

2. Beskrivelse af Ret til ligestilling

Ret til ligestilling blev igangsat i 2017. Indsatsen er udviklet og afviklet af et konsortium bestående af Als Research og Dansk Flygtningehjælp og består af et undervisnings- og debattilbud målrettet kvinder, mænd og unge med etnisk minoritetsbaggrund.

Undervisningstilbuddet består dels af et basismodul og dels af fire mere fokuserede moduler. Grundmodulet er en grundlæggende oplysnings- og debatindsats om rettigheder, ligestilling og negativ social kontrol, som er henvendt til både nyankomne og herboende minoritetsetniske kvinder og mænd samt unge med ringe kendskab til eller deltagelse i det danske samfund. De fire mere fokuserede moduler er målrettet specifikke målgrupper og uddyber udvalgte emner berørt i basismodulet. Målgrupperne er opdelt i kategorierne voksne og unge, nyankomne eller herboende flygtninge og indvandrere eller efterkommere.

I dette afsnit beskrives indsatsens tilrettelæggelse samt materiale og indhold i kurserne. Til sidst i afsnittet beskrives kursernes målgruppe og deltagere.

2.1 Tilrettelæggelse af Ret til ligestilling

Indsatsens kerne er afholdelsen af kurser rettet mod etniske minoriteter. Kurserne er afholdt på baggrund af en grundig forberedelse fra Als Research og Dansk Flygtningehjælp. For det første er der udviklet materiale til brug før, under og efter kurserne. For det andet er der rekrutteret et underviserkorps, som har gennemgået en opkvalificering. For det tredje er indsatsen og kurserne blevet markedsført på flere platforme.

2.1.1 Udvikling af materiale

I forbindelse med indsatsen er der udviklet en række forskellige materialer:

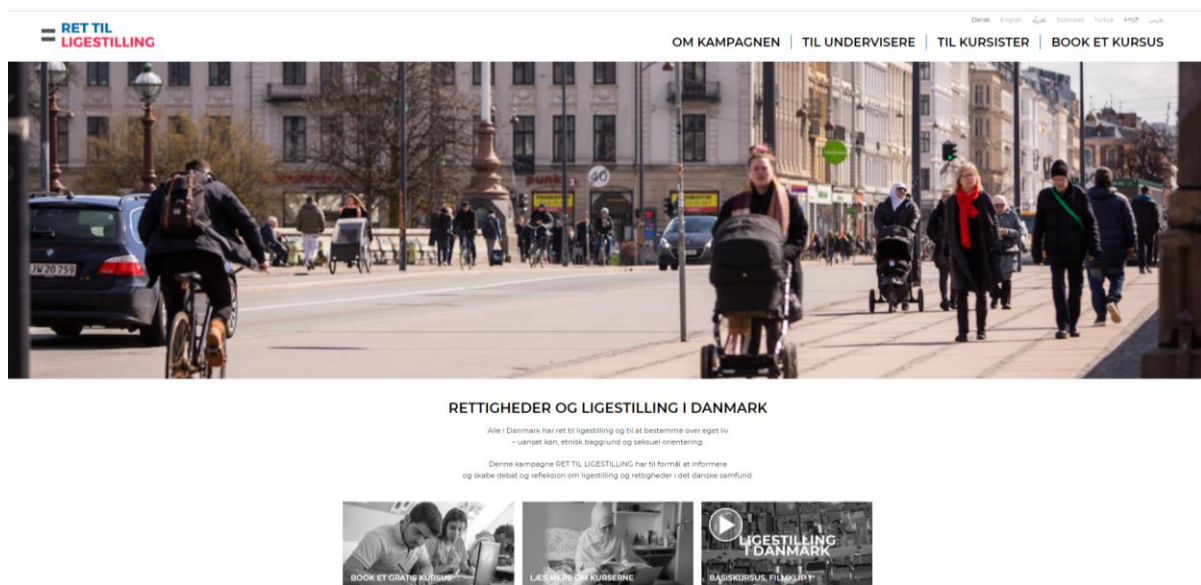
- Hjemmeside
- Underviserguide
- Kursushæfte
- Film
- Prezi'er til de fem kursustyper (prezi er en interaktiv præsentation i stil med PowerPoint)
- Flyer med info om Ret til ligestilling.

Materialerne er udviklet i dialog med Ligestillingsafdelingen. Desuden har Odense og Københavns Kommune været inddraget i udviklingen af materialerne. I kvalitetssikringen af materialerne har leverandøren også inddraget en gruppe af undervisere, som har bidraget med deres erfaring.

Ifølge leverandøren er kursusmateriale udviklet ud fra fire tilgange:

- **Den informerende:** Materialet skal indeholde det, man bør vide, når man kommer til Danmark. Det gælder både regler og rettigheder, samt hvordan familier, børn og voksne lever i Danmark. Hvordan ser en familie normalt ud (to indkomster)? Her også hvordan man opfører sig over for hinanden i det offentlige rum, og hvordan man kan få hjælp, hvis man oplever noget, man ikke bryder sig om.
- **Den sælgende:** Materialet skal ikke kun være informerende, det skal også sælge. De fleste mennesker er ikke flygtet *til* Danmark, men *fra* et land. Så de positive aspekter, der er i ligestilling, skal sælges til målgruppen.
- **Den løsningsorienterede:** Der skal være gode råd til, hvordan man lever sit liv, som man vil, men samtidig i overensstemmelse med de regler og det værdisæt, der er i Danmark.
- **Den dialogøgende:** Indsatsen skal ikke være for docerende og kun hælde viden på folk. Der skal være dialog og debat.

Alt materiale, der er udviklet i forbindelse med indsatsen, ligger til rådighed på hjemmesiden ret-til-ligestilling.dk.

Screenshot fra Ret-til-ligestilling.dk

Hjemmesiden er indgangen til indsatsen og har flere funktioner. Dels er der adgang til alt det materiale, der er udarbejdet i forbindelse med indsatsen. Materialet er lavet på dansk og er derudover oversat til seks sprog: engelsk, tyrkisk, somali, tigrinsk, arabisk og farsi. Selve hjemmesiden er også oversat til de seks sprog. Dels er der en del af hjemmesiden, der er henvendt til undervisere. Her ligger alt undervisningsmateriale frit tilgængeligt. Det kan frit downloades og anvendes, både af undervisere og af andre interesserede. Endelig indeholder hjemmesiden en sektion henvendt til potentielle bestillere af kurser. Kurserne kan bookes direkte fra hjemmesiden.

2.1.2 Rekruttering af underviserkorps

Underviserkorpsset er rekrutteret af Dansk Flygtningehjælp. Underviserkorpsset er sammensat af erfarne undervisere med erfaring i at undervise målgruppen af etniske minoriteter. En del er samtidig nydanske undervisere, som kan tjene som rollemodeller for målgruppen. Modellen er, at der til hvert kursus er to undervisere, hvoraf den ene er en erfaren underviser, og den anden er en nydansker, der fungerer som rollemodel.

En stor del af underviserne var allerede før indsatsen tilknyttet Dansk Flygtningehjælp. De fleste af underviserne er derfor blevet udvalgt baseret på tidligere erfaringer med dels undervisning, dels emnerne i rettighedskampagnen, foruden deres motivation. Underviserne har deltaget i et todages opkvalificeringskursus, hvor de er blevet klædt på til at anvende undervisningsmaterialet samt skabe dialog blandt deltagerne.

Ved opkvalificeringen nævner repræsentanten fra Dansk Flygtningehjælp desuden, at underviserne er udvalgt ud fra en forventning om, at de kan skabe dialog, da deres opgave ikke blot er at formidle indholdet i indsatsen, og at de gerne skal kunne bruge sig selv og egne erfaringer til at skabe denne dialog. Samtlige undervisere vurderer, at de er klædt på til at undervise på baggrund af opkvalificeringen.

Evaluators vurderer, at underviserne er motiverede og brænder for indsatsens formål. Flere har også tidligere arbejdet med at fremme ligestilling blandt målgruppen på forskellige måder.

2.1.3 Indhold i kurser

Der er udbudt fem forskellige kursustyper:

- **Basiskurset** er et introduktionsforløb og henvender sig til den overordnede, brede målgruppe.
- **Blåt kursus**, som henvender sig til minoritetsetniske voksne, herunder dem, som er gift og har børn, og indeholder temaer udvalgt til denne målgruppe.
- **Rødt kursus**, som henvender sig til minoritetsetniske voksne, herunder dem, som er gift og har børn. Dette forløb er formuleret til dem, der har boet i Danmark i længere tid.
- **Grønt kursus**, som henvender sig til den yngre del af målgruppen: Både myndige og umyndige unge, der er ugifte og ikke har børn.
- **Gult kursus**, som henvender sig til unge ugifte uden børn. Dette kursus henvender sig til minoritetsetniske unge, der har boet i Danmark i længere tid.

Tabel 1 herunder viser, at der har været klart størst efterspørgsel på basiskurset. Leverandøren forklarer, at basiskurset berører en stor del af de emner indsatsen indeholder, og undervisere derfor har mulighed for at målrette kurset og lægge vægt på nogle emner mere end andre. I nogle tilfælde er der blevet skræddersyet kurser ud fra kursusmaterialerne, men som ofte har kursusbestillerne efterspurgt et basiskursus med en forudgående dialog om, hvilke emner der er særligt vigtige for den pågældende målgruppe. Alle kurserne i indsatsen er blevet markedsført fra leverandørens side, så fordelingen af kurserne er et billede af efterspørgslen hos de aktører, der bestiller og afholder kurser.

Alle kurserne i indsatsen er blevet markedsført fra leverandørens side, så fordelingen af kurserne er et billede af efterspørgslen hos de aktører, der bestiller og afholder kurser.

Tabel 1: Afholdte kurser: kursustyper

Kursustype	Antal
Basiskursus	92
Blåt kursus	9
Rødt kursus	14
Grønt kursus	3
Gult kursus	3
Skræddersyede kurser	6
I alt	127*

*4 kurser har ikke angivet type af kursus.

2.2 Målgruppe og deltagere

Der eksisterer ikke et fuldt overblik over deltagerne på kurserne, da deltagerne ikke registreres systematisk. I stedet har vi bedt underviserne om at vurdere sammensætningen af deltagerne på de enkelte kurser fordelt på køn, alder og etnisk baggrund. Samtidig har de deltagere, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen, angivet deres køn og deres etniske baggrund. Fra de to datakilder kan vi tegne et billede af deltagersammensætningen på kurserne. Endelig har vi fra leverandørens registreringer fået oplyst, at cirka 2.000 personer har deltaget i kurser.

Deltagerkredsen på de afholdte kurser er i vid udstrækning bestemt af, hvor kurserne er afholdt. Da en stor del af kurserne er afholdt på sprogskoler, udgøres en væsentlig del af deltagerne af sprogskoleelever. Sprogskoleelever er en meget sammensat gruppe af udlændinge fra en lang række

forskellige lande. En stor del af eleverne har været kort tid i Danmark, men der er også elever, der har været i Danmark længe og har et godt indblik i dansk kultur. Det kan eksempelvis være arbejdsmigranter, der ikke har haft et umiddelbart behov for at tage sprogkurser i deres første år i Danmark. Den anden halvdel af deltagerne, som ikke er elever på en sprogskole, er en meget heterogen gruppe bestående af unge og ældre, kvinder og mænd, nytilkomne og ikke-nytilkomne.

På enkelte af de afholdte kurser har deltagerkredsen været homogen. Det gælder f.eks. kurser afholdt i minoritetsforeninger. Det gennemgående træk er dog, at deltagerne på kurserne har haft forskellige baggrunde, og størstedelen af kurserne har også haft deltagelse af både mænd og kvinder. Ifølge underviserens opgørelse over kønsfordelingen har 76 pct. af deltagerne været kvinder, og 24 pct. været

mænd. I surveyen blandt deltagerne er 77 pct. af respondenterne kvinder, mens 21 pct. er mænd. 2 pct. har ikke angivet deres køn. Data viser således, at der generelt har været en overvægt af kvinder på de afholdte kurser.

Kurserne når den ønskede målgruppe af personer med minoritetsetnisk baggrund. Kurserne har særligt nået voksne mænd og kvinder, der har været i Danmark i mindre end 10 år. Data viser, at mens 24 pct. af deltagerne har været i Danmark i under 2 år, har 64 pct. været i Danmark i 3-10 år og kun 12 pct. har været i Danmark i over 10 år. Herudover er størstedelen af deltagerne mellem 17 og 35 år (63 pct.), mens 32 pct. er mellem 36 og 53 år, og kun 5 pct. er over 54 år gamle.

Deltagerne har i spørgeskemaet kunnet angive deres etnicitet. 344 af deltagerne har angivet deres etnicitet, og de er efterfølgende inddelt i fire grupper. Fordelingen fremgår af tabel 2 herunder.

Tabel 2: Deltagernes etnicitet

Etnicitet	Procent
Mellemøstlig	38 %
Afrikansk	27 %
Asiatisk	12 %
Øvrige (dansk, europæisk, sydamerikansk m.fl.)	24 %

Det er svært at konkludere, hvorvidt kurserne har nået den del af de minoritetsetniske personer, der har størst behov for indsatsen. En af indikatorerne er deltageres etniske baggrund, og hvorvidt de kommer fra et samfund med normer og regler for ligestilling, der ligner de danske normer og regler eller ej. Her viser datagrundlaget, at størstedelen af deltagerne på kurserne kommer enten fra Mellemøsten eller fra Afrikas Horn, hvor normer og regler for ligestilling er markant anderledes end i Danmark. Kun få deltagere kommer fra Øst- og Vesteuropa, hvor synet på ligestilling er mere i overensstemmelse med danske normer og regler.

Tabel 3 nedenfor viser, at mens halvdelen af kurserne er afholdt på sprogskoler, er hhv. 12 pct. afholdt på jobcentre og 12 pct. i regi af boligsociale indsatser. Disse steder er oplagte og når en bred målgruppe af voksne og unge med minoritetsbaggrund. Leverandøren har siden midtvejsevalueringen arbejdet på at få indsatsen endnu bredere ud til eksempelvis foreninger og andre uddannelsesinstitutioner. Mens andelen af foreninger er steget med 4 procentpoint siden midtvejsevalueringen, er andelen af uddannelsesinstitutioner kun steget med et enkelt procentpoint. Dette hænger sammen med efterspørgslen, som har været højest på sprogskoler, i regi af kommunen eller boligsociale indsatser. Samlet set er der dog gjort en væsentlig indsats for at nå bredt ud, og indsatsen er derfor både kommet bredt ud geografisk og kommet ud til forskellige målgrupper, heriblandt kvinder med lav tilknytning til arbejdsmarkedet.

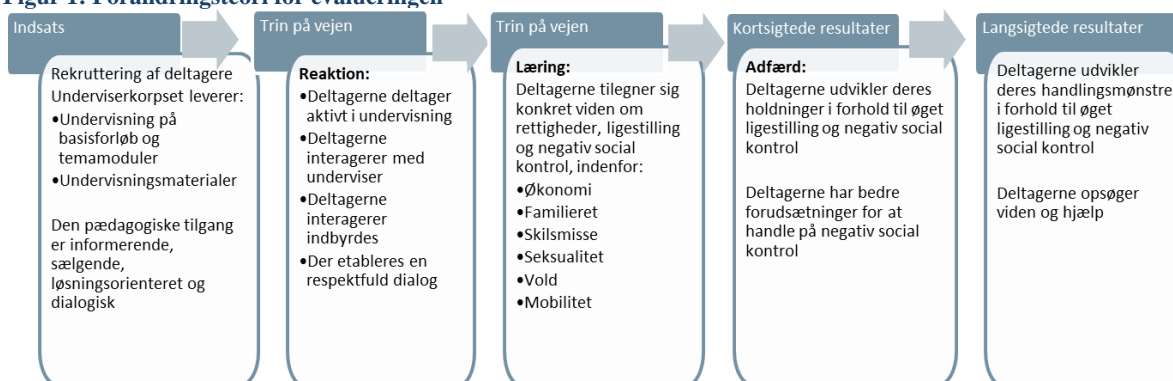
Tabel 3: Afholdte kurser: afholdelsessted

Afholdelsessted	Procent
Sprogskole	50 %
Jobcenter	12 %
Boligsocial indsats	12 %
Foreninger	5 %
Andet kommunalt regi	11 %
Uddannelsesinstitutioner	4 %
Dansk Flygtningehjælps projekter	8 %
I alt	100 %

3. Kursernes forløb og deltagernes udbytte

I dette afsnit evalueres kursernes forløb og deltagernes udbytte. Afsnittet tager udgangspunkt i evalueringens forandringsteori, som er vist i Figur 1 nedenfor. Forandringsteorien er bygget ud fra Donald L. Kirkpatrick's model for evaluering af lærings- og undervisningsforløb.¹ Modellen skitserer fire niveauer for læring, som på dansk oversættes til reaktion, læring, adfærd og resultater. Det første niveau, *reaktion*, har fokus på deltagernes umiddelbare oplevelse af forløbet. Det andet niveau, *læring*, omhandler deltagernes viden som følge af forløbet, herunder holdningsændringer. Det tredje niveau, *adfærd*, fokuserer på, i hvor høj grad deltagerne efterfølgende ændrer adfærd. Bruger de det, de har lært i praksis? Det fjerde niveau, *resultater*, handler om, hvilke effekter deltagelsen i undervisningsforløbet har på omgivelserne på længere sigt, i dette tilfælde om social kontrol mindskes og ligestilling fremmes.

Figur 1: Forandringsteori for evalueringen

Det følgende kapitel følger forandringsteorien kronologisk, hvorfor vi starter med at kigge på indsatsen, selve undervisningen, materialerne og den pædagogiske tilgang. Herefter ser vi på deltagernes umiddelbare reaktion på undervisningen, deres deltagelse og refleksion. Afslutningsvis kigger vi på deltagernes tilegnelse af ny viden samt ændringer i holdninger og handlinger.

3.1 Selve undervisningen

Indsatsen består af seks forskellige kurser, der alle følger en fast struktur og afholdes med udgangspunkt i de udviklede prezi-oplæg. På hjemmesiden kan underviserne både finde undervisningsguides, de specialudviklede prezier samt film og andre øvelseselementer. Kursusmaterialet er omfattende, og underviserne har gennem erfaring og opkvalificeringskurser lært at prioritere og tilpasse undervisningen til det enkelte kursus og deltagerne. Hvordan underviserne vælger at bruge materialet og de forskellige virkemidler og greb i forhold til sprogforståelse, dialog- og refleksionsskabelse er afgørende for deltagernes oplevelse og udbytte. Herudover påvirker deltagernes engagement og deres aktive deltagelse ligeledes kursets succes og betydning for målgruppen.

¹ Kirkpatrick, Donald L. and James D. Kirkpatrick: *Evaluating Training Programs – The Four Levels* (2006).

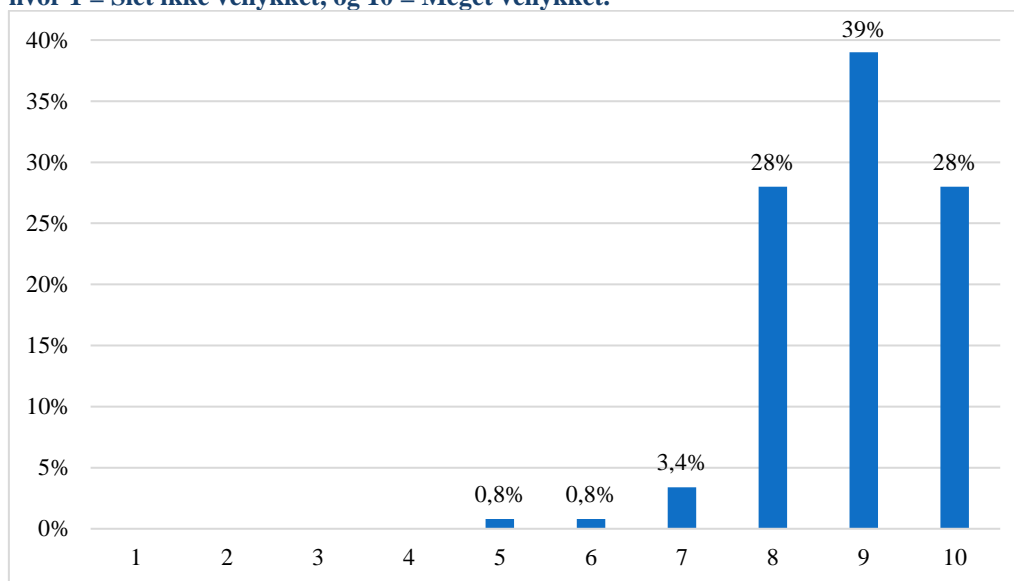
Alle kurser foregår som udgangspunkt med en erfaren underviser og en underviser med anden etnisk baggrund, som kan være rollemodel for deltagerne. Denne sammensætning har haft stor succes og både underviserne selv, deltagerne og kursusbestillerne har været meget glade for konstellationen.

Flere af rollemodellerne fortæller, hvordan undervisningen har været selvudviklende og bidraget til deres undervisning og arbejde andetsteds. Alle de interviewede undervisere giver udtryk for, at de brænder for indsatsen og dens budskaber og finder emnerne utroligt vigtige. I citatet nedenfor fortæller en underviser, hvordan arbejdet har været fagligt udviklende og berørt nogle vigtige og betydningsfulde temaer:

”Og så synes jeg, at det har været fagligt udviklende at kunne tale om alle emner, der har ikke været nogen begrænsninger. Bredden i materialet gør, at man kan komme ind på rigtig meget, og det er emner, der vedrører os alle sammen”. (Underviser)

På trods af at der primært er blevet afholdt basiskurser, er flere og flere kurser reelt blevet skræddersyet til den enkelte målgruppe, hvor elementer fra flere typer af kurser er blevet inddraget. På denne måde er underviserne blevet bedre til at tilrettelægge og gennemføre kurserne gennem perioden. Figur 2 nedenfor viser, at underviserne overordnet set vurderer kurserne som vellykkede. Således er 95 pct. af kurserne placeret mellem 8 og 10 på en skala fra 1 til 10. Siden midtvejsevalueringen er der samlet set sket en mindre stigning i undervisernes vurdering af, hvor vellykkede kurserne har været. Som dette kapitel viser, er underviserne løbende blevet mere erfarne og bedre til at styre tiden og bruge materialerne, hvilket sandsynligvis har øget deres tilfredshed med kursernes forløb.

Figur 2: Hvor vellykket synes du alt i alt, at kurset har været? Skala fra 1 til 10, hvor 1 = Slet ikke vellykket, og 10 = Meget vellykket.

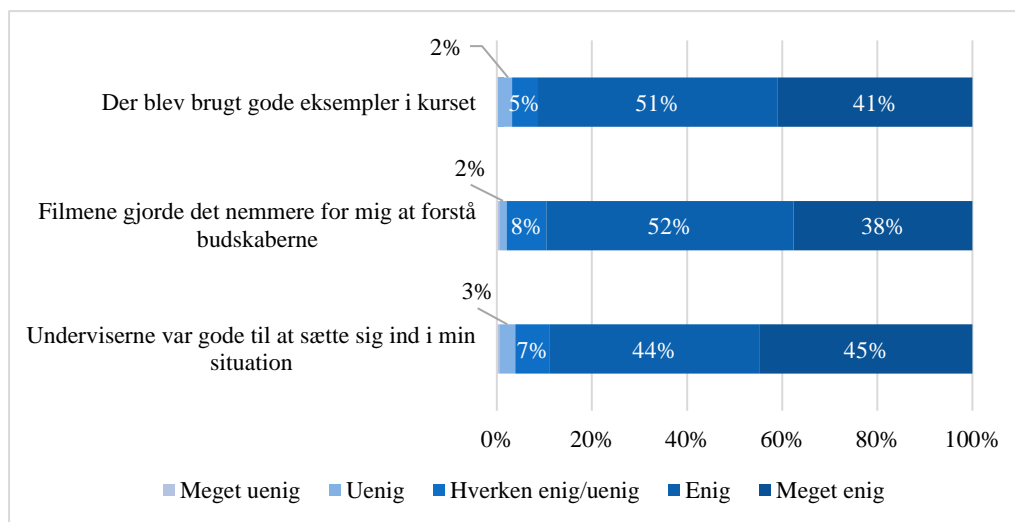
(Kilde: Spørgeskema til undervisere, n = 118)

3.1.1 Kursusmateriale og brugen af virkemidler

For at formidle kursusmaterialet på en letforståelig måde gøres der brug af film på forskellige sprog, og de involverer forskellige hverdagsituationer. Som det fremgår af nedenstående figur, er næsten

alle deltagere enige eller meget enige i, at der bliver brugt gode eksempler i kurset, at filmene gør det nemmere at forstå budskaberne, og at underviserne er gode til at sætte sig ind i deres situation.

Figur 3: Undervisningen: Hvor enig eller uenig er du i følgende?

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 389)

Figuren viser, at kursisterne vurderer, at undervisningen har været succesfuld for kursisternes vedkommende. Af interviews med undervisere og deltagere fremgår det ligeledes, at filmene og hverdageksempleserne gør budskaberne mere håndgribelige. Virkemidlerne gør det nemmere for kursisterne at forholde sig til de ellers komplekse problemstillinger, de igennem kurset præsenteres for. Ifølge en underviser kan hverdageksempleserne bidrage til, at kursisterne forstår budskaberne på trods af sproglige barrierer. Hun udtaler følgende:

”Det er vigtigt at kunne sætte eksempler på, og at de selv har mulighed for at komme med eksempler. Der er en veksling mellem de brede informationer og så noget hverdagsagtigt. For hvis de ikke er gode til dansk, kan de mange informationer være overvældende, derfor er det vigtigere at have hverdageksempleserne. Hvis de er gode til dansk, så kan man tage det på et mere overordnet niveau”.
(Underviser)

Udover at filmene og hverdageksempleserne bidrager til en lettere formidling af budskaberne, påpeger flere af underviserne, at de ligeledes igangsætter dialog og refleksion hos deltagerne, gennem brug af deres egne erfaringer og oplevelser. En underviser påpeger f.eks.:

”Jeg bringer min egen erfaring i spil i forhold til eksemplerne, og så spørger jeg, om de har oplevet det samme, om de har oplevet noget andet osv., og så kommer de i spil og begynder at fortælle om deres erfaringer, og så skabes der en dialog med andre, som er enige og uenige. Det er f.eks. i forhold til skilsmisse eller hjælp til børneopdragelse. Så taler vi om kulturelle forskelle der”. (Underviser)

At underviserne deler ud af deres egne erfaringer med de forskellige problemstillinger kan have en positiv indvirkning og være med til at skabe en tillidsfuld relation og et rum, hvor emner aftabuiseres og kan drøftes åbent og fordomsfrit. Ses der på kursisternes vurdering af, i hvor høj grad underviserne var i stand til at sætte sig ind i deres situation, erklærer 89 pct. sig enten enige eller meget enige. Kursisternes vurdering sammenholdt med undervisernes erfaringer viser, at rollemodeltilgangen og brugen af egne erfaringer er med til at fremme dialogen og refleksionen hos kursisterne.

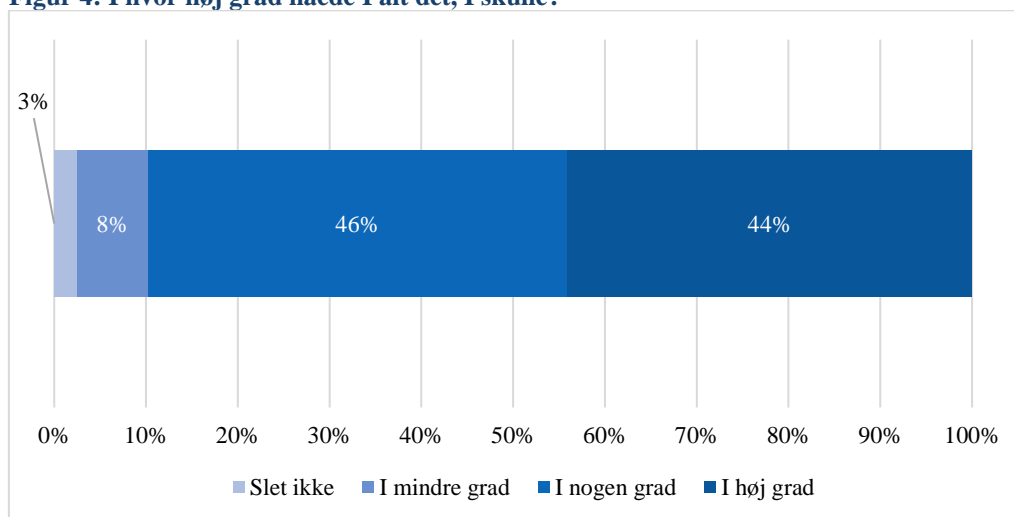
Virkemidlernes gode kvalitet og brugbarhed understreges derudover af, at underviserne har anvendt materialet i andre undervisningssammenhænge uden for regi af indsatsen.

3.1.2 Tidsrammen

Kursusmaterialet er omfangsrigt, og det kan derfor være en udfordring for underviserne at nå igennem alt det materiale, deltagerne skal præsenteres for. Ved såvel midtvejs- som slutevaluering peger underviserne på, at tidsrammen kan være udfordrende.

Underviserne peger på, at der ikke er tid nok til, at hvert enkelt slide i prezi-præsentationen kan gennemgås. Slutevalueringen peger på, at underviserne kun i 44 pct. af tilfældene mener, at de i høj grad nåede det, de skulle. Det kan aflæses i figuren, som også viser, at det trods alt kun er i 3 pct. af kurserne, at underviseren vurderer, at de slet ikke nåede det, de skulle.

Figur 4: I hvor høj grad nåede I alt det, I skulle?

(Kilde: Spørgeskema til undervisere, n = 118)

Den manglende tid til at gennemgå det ellers komplekse materiale fører til, at underviserne fra gang til gang og alt afhængigt af målgruppen vælger at være selektive i forhold til, hvor de lægger deres fokus. I den forbindelse udtaler en underviser følgende:

”Der har været for lidt tid ift., hvor mange slides der var. Jeg havde svært ved at nå øvelserne, især for dem med lavt sprogniveau, så det droppede jeg. Vi undervisere måtte hurtigt analysere målgruppen på kurset og så skære nogle øvelser fra for at nå alt det, vi gerne ville nå til den

pågældende målgruppe. Jeg har også hørt, at andre kollegaer ikke kunne nå det. Især hvis der var meget aktive deltagere. Man var nødt til at prioritere". (Underviser)

Observationerne peger ligeledes på, at tidspresset fører til, at underviserne prioriterer nogle emner eller dele af undervisningen højere end andre. Underviserne lægger særligt vægt på, at de prioriterer videoer og diskussioner frem for f.eks. de individuelle øvelser, lovgivning og faktisk viden. På trods af at underviserne er nødsaget til at være selektive, vurderer de, at kurserne har været vellykkede, hvilket tyder på, at den selektive tilgang ikke hæmmer deres motivation eller indtryk af undervisningens succes. Det kan dog i flere tilfælde være problematisk at til- og fravælge emner eller virkemidler, da kursisterne dermed går glip af vigtig viden og tid til individuel refleksion. Undervisningen kunne i stedet med fordel opdeles over flere omgange eller målrettes yderligere, således at alt undervisningsmaterialet kan nå at blive gennemgået, og kursisterne dermed ikke går glip af vigtig viden.

3.1.3 Sproglige barrierer

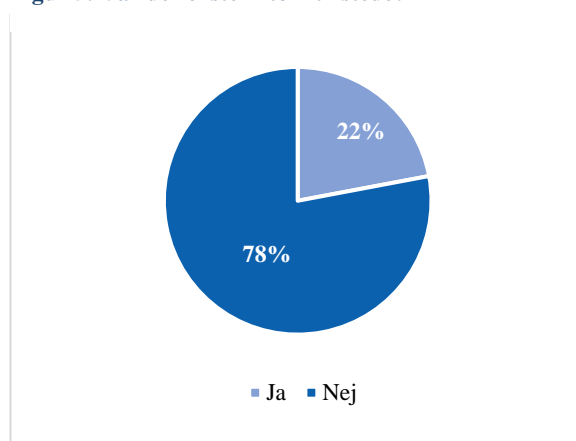
Som tidligere beskrevet har en stor del af kursernes deltagere begrænsede danskundskaber. Det betyder, at der på en del af kurserne enten har været brugt tolk, at den ene underviser har oversat, eller at deltagerne internt har oversat for hinanden. Som Figur 5 nedenfor viser, er der kun i 22 pct. af tilfældene brugt en ekstern tolk, mens undervisere og bestillere fortæller, at underviserne i høj grad selv har fungeret som tolke.

Midtvejsevalueringen af indsatsen viste, at underviserne vurderede, at der på hele 30 pct. af de afholdte kurser var udfordringer med, at deltagerne ikke forstod indholdet. Dette skyldes i høj grad de sproglige udfordringer, da der hverken var ekstern tolk til stede eller en underviser, der kunne oversætte for målgruppen. Det havde bl.a. en negativ betydning for deltagernes engagement, aktive deltagelse og undervisernes muligheder for at skabe dialog og refleksion.

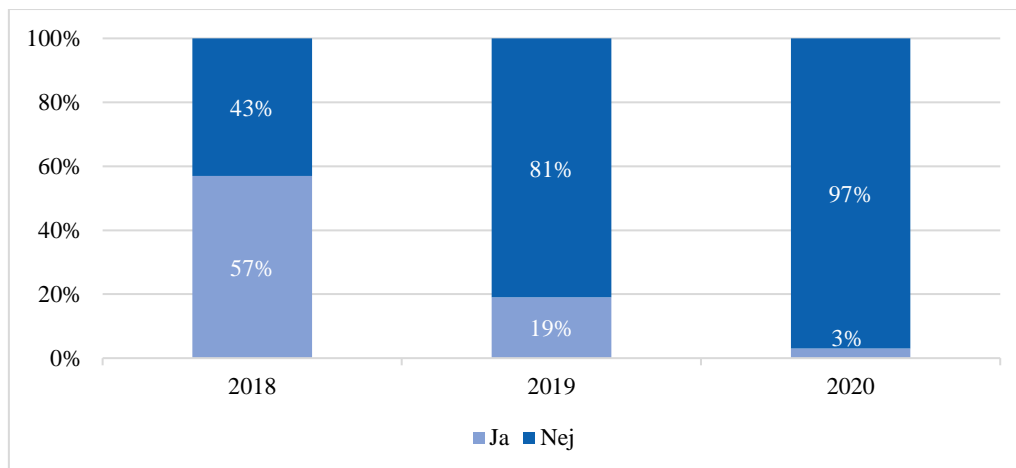
Udfordringerne med sproglige barrierer og deltagernes forståelse af kursernes indhold er siden midtvejsevalueringen blevet forbedret markant.

Datamaterialet viser, at hele 57 pct. af underviserne svarede, at der havde været udfordringer med, at deltagerne ikke forstod indholdet af kurserne tilbage i 2018, da indsatsen startede. Som Figur 6 nedenfor viser, er dette tal faldet til 19 pct. i 2019 og kun 3 pct. i 2020. Både leverandøren og underviserne har således fået nedbrudt de sproglige barrierer og øget deltagernes forståelse af kursernes indhold markant.

Figur 5: Var der ekstern tolk til stede?

(Kilde: Spørgeskema til undervisere, n=118)

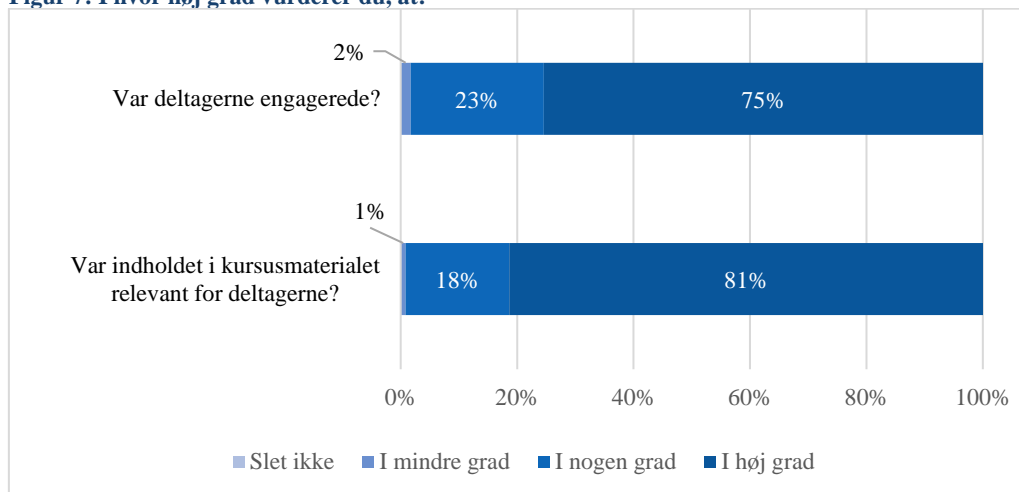
Figur 6: Har der været udfordringer med, at deltagerne ikke forstod indholdet pga. sproglige problemer?

(Kilde: Spørgeskema til undervisere, n = 118) *Der er signifikante forskelle mellem årene.

Den positive udvikling skyldes bl.a., at underviserkorpset er vokset, og at leverandøren derfor i højere grad har kunnet matche undervisere med sproglige kompetencer til de udfordrede målgrupper. Herudover er underviserne blevet mere erfarne og bedre til at tilpasse undervisningen til deltagerne med sproglige vanskeligheder. Underviserne peger på, at det fungerer bedre, når en af de interne undervisere kan oversætte, da de bedre kan tilpasse materialet og forklaringerne inden for tidsrammen. Den største hindring ved at bruge tolk og oversætte materialet er det tidsmæssige aspekt, da underviserne derfor må afkorte yderligere i materialet. Det er dog svært at nedbryde sprogbarriererne fuldstændigt, da deltagerne på kurserne ofte er en heterogen gruppe med forskellige baggrunde og forskellige modersmål.

3.1.4 Deltagernes engagement

Deltagernes engagement siger både noget om, hvorvidt deltagerne finder undervisningen interessant og relevant, og om, i hvor høj grad underviserne kan få skabt dialog og refleksion hos deltagerne. I tråd med midtvejsevalueringen vurderer underviserne, at kurset i 8 ud af 10 tilfælde i høj grad var relevant for deltagerne, og at deltagerne i 75 pct. af tilfældene var meget engagerede. Figur 7 nedenfor uddyber undervisernes vurdering af deltagernes engagement og kursernes relevans for målgruppen.

Figur 7: I hvor høj grad vurderer du, at:

(Kilde: Spørgeskema til undervisere, n = 118)

Det er ligeledes evaluators oplevelse ved de observerede kurser, at langt størstedelen af deltagerne var engagerede og deltagende i undervisningen. Et par deltagere blev dog undervejs mindre aktive, sad med deres mobiltelefon eller havde svært ved at følge med, hvilke primært skyldes de mange informationer, en lang dag med undervisning eller sproglige udfordringer. Undervejs i undervisningen var særligt filmene og de forskellige øvelser gode til at få deltagerne på banen og deltage aktivt i undervisningen.

I tråd hermed peger en række undervisere på, at filmene og øvelserne er gode redskaber til at skabe dialog og refleksion. Herudover sætter størstedelen af underviserne, særligt rollemodellerne, fokus på at bruge eksempler fra deres eget liv, skabe et trygt rum og gøre plads til, at alle kan dele deres holdninger. De to citater nedenfor illustrerer, hvordan personlige eksempler og skabelsen af et trygt rum har afgørende betydning for kursisternes deltagelse:

”Deltagerne tør måske ikke sige deres mening, så jeg prøver at skabe et trygt rum, hvor man kan snakke åbent og dele sine holdninger og synspunkter. Det virker, synes jeg”. (Underviser, interview)

”Der var en tosproget underviser med, og det var rigtig godt – hun brugte eksempler fra sit eget liv, og man kunne se, at de 100 pct. forstod, og at det gjorde indtryk...”. (Bestiller, interview)

Gennem interviews med undervisere og bestiller samt de observerede kurser er det tydeligt, at særligt underviserens brug af personlige fortællinger og eksempler vækker deltagerens interesse og skaber rum for dialog. Samtidig skabes der i højere grad dialog, når deltagerne kender hinanden i forvejen, samt når de er mere trygge ved hinanden. Herudover observerer evaluator, at mænd og kvinder ofte sætter sig sammen med andre af eget køn i starten af undervisningen, men undervejs deltager på lige fod i debatterne og dialogen på kurset.

Dialog og refleksion: Noter fra observation af kursus

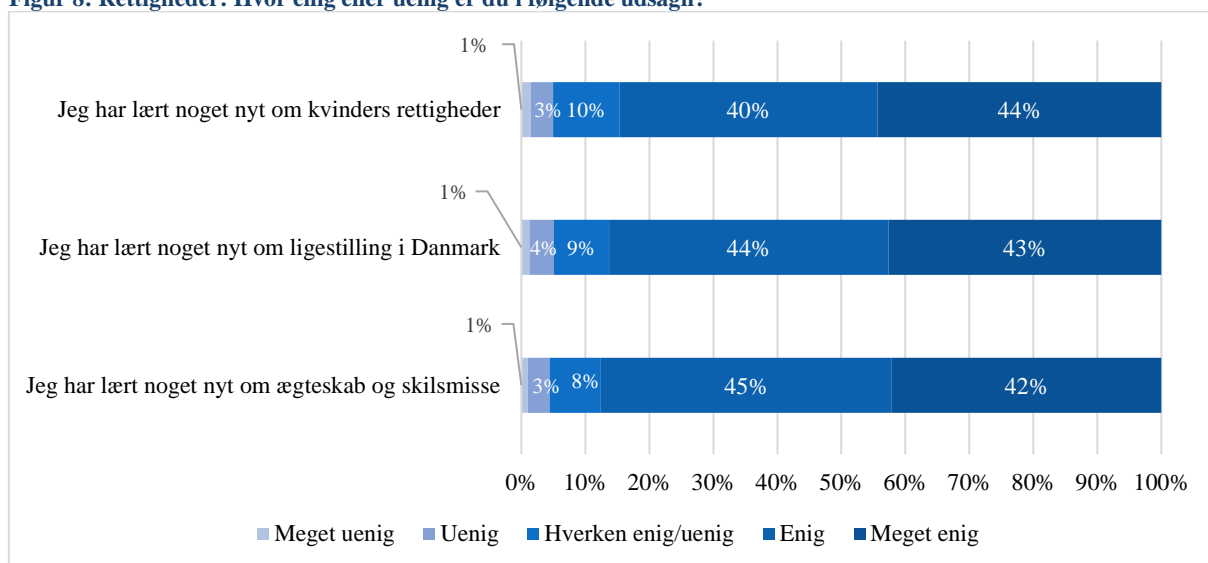
Undervisningen omkring homoseksualitet fører til en god diskussion, hvor flere deltagere byder ind med spørgsmål og kommentarer. En kvinde siger, at hendes søn på 8 siger, at en fra klassen har to mødre. Hun ved ikke, hvordan hun skal forklare sin søn det. Underviserne fortæller om, at det er normalt, at der kan være mange forskellige slags familier i Danmark, og remser op. Da hun siger ”to fædre med børn”, udbryder en mand ”Det er umuligt”. En kvinde svarer (men høres kun ved eget bord) ”Hvor gammel er du? – det er en ny generation”. Snakken fortsætter lidt ved bordene, mens underviserne er gået videre til næste emne. (Noter, observation)

3.2 Ny viden om rettigheder og ligestilling

Det primære formål med undervisningen er, at deltagerne får tilegnet sig ny viden om rettigheder og ligestilling, som evt. vil medføre en ændring i holdninger og handlinger fremadrettet. Evalueringen viser, at næsten alle deltagere opnår ny viden om ligestilling, rettigheder og negativ social kontrol inden for både økonomi, familieret, skilsmisse, seksualitet, vold og mobilitet. Det er bemærkelsesværdigt, at en så stor andel af deltagerne får ny viden, hvilke vidner om, at kurserne kommer ud til den rigtige målgruppe.

Figur 8 nedenfor viser, i hvor høj grad deltagerne er enige i, at de har fået ny viden om rettigheder og ligestilling på baggrund af kurset. Som figuren viser, er mellem 84 og 87 pct. af deltagerne enige eller meget enige i, at de har lært noget nyt om kvinders rettigheder, ligestillingen i Danmark og ægteskab og skilsmisse.

Figur 8: Rettigheder: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 389)

Figur 9 nedenfor viser ligeledes, at mellem 8 og 9 ud af 10 deltagere er enige eller meget enige i, at de har fået ny viden om forskellige kulturelle aspekter af ligestillingen i Danmark. Således er 86 pct.

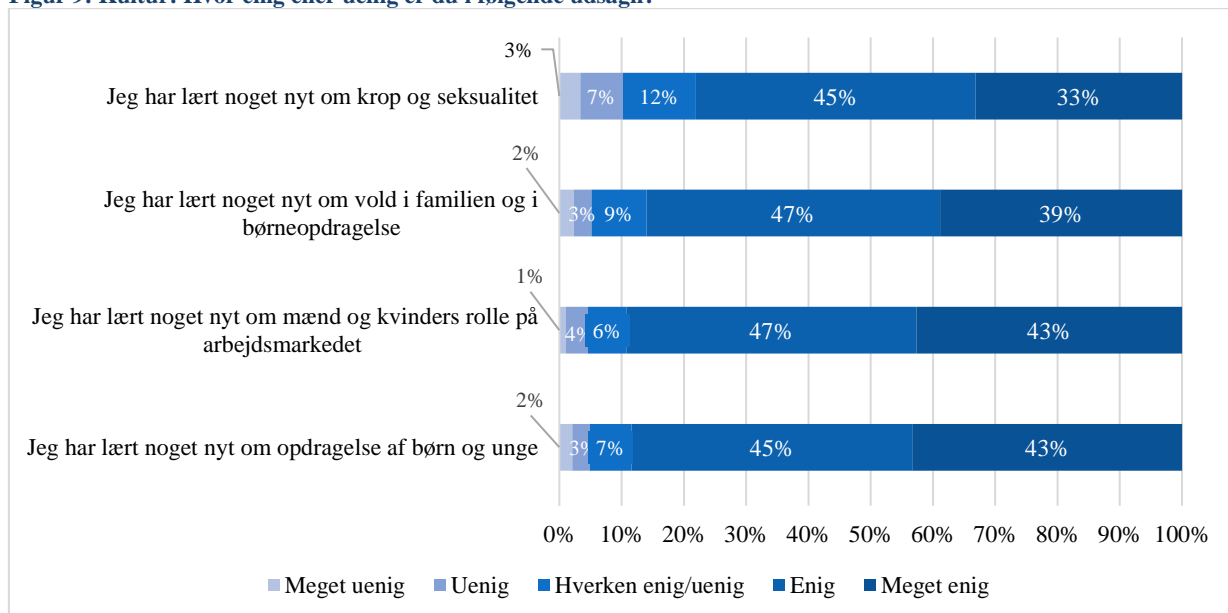
enige i, at de har fået ny viden om familie og børneopdragelse gennem kurset. Hele 90 pct. er enige i, at de har lært noget nyt om mænds og kvinders roller på arbejdsmarkedet. En mandlig kursist på et basiskursus fortæller, at han særligt har fået ny viden om de regler og rettigheder, som gælder for børn i Danmark:

”Jeg har lært nogle regler at kende og fået viden om nogle emner, jeg ikke havde viden om. F.eks. vidste jeg ikke det med, at der er regler, der gør sig gældende, og rettigheder som børn får, alt efter om de er under 15, over 15 eller 18 år gamle”. (Mandlig deltager med kurdisk afstamning, basiskursus)

Der er forskel på, hvor meget ny viden kursisterne oplever, at de får på baggrund af kurset, i forhold til den viden og det kendskab, de har i forvejen. Det går dog igen hos flere af de interviewede deltagere, at særligt området om børneopdragelse gav ny og interessant viden:

”Jeg synes, det om børns rettigheder var godt. Jeg lærte noget nyt. De andre ting vidste jeg godt. Jeg vidste, at mænd og kvinder er lige”. (Mandlig deltager fra Bulgarien, basiskursus)

Figur 9: Kultur: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 389)

Samlet set vurderer langt størstedelen af kursernes deltagere således, at de har fået ny viden om samtlige af de emner, som indsatsen indeholder. Dette er ligeledes den generelle oplevelse og vurdering blandt indsatsens undervisere, sådan som et underviser udtrykker det i citatet nedenfor:

”Jeg hører også fra kursisterne, at de har fået en aha-oplevelse. At der kan være mange ting på spil – lovgivning, kultur, rettigheder osv. – men at det har været en øjenåbner for dem”. (Underviser)

Kigger man på resultaterne fra midtvejsevalueringen fra august 2019, er der sket et lille fald på nogle af ovenstående emner i forhold til deltagerens udbytte. Vi har sammenlignet resultaterne før og efter midtvejsevalueringen samt kigget på deltagerens udbytte hen over hele indsatsens forløb. Der findes ingen signifikante forskelle eller mønstre i data ift. det tidsmæssige perspektiv, og deltagerne har således hele vejen igennem indsatsens forløb generelt vurderet, at de har opnået ny viden om ligestilling og rettigheder.

Vi har herudover undersøgt forskelle i deltagerens udbytte af ny viden ift. deltagerens sammensætning på kurserne. Eksempelvis har vi undersøgt, hvorvidt deltagerne generelt er mere tilfredse og opnår et øget udbytte, hvis kurserne består af over 50 pct. kvinder eller 100 pct. kvinder. Der findes ikke nogen signifikante sammenhænge mellem deltagerens sammensætning og deltagerens udbytte i de kvantitative data.

ve

Omvendt viser de gennemførte observationer og kvalitative interviews, at det ift. nogle af de mere målrettede kurser og emner vil kunne betale sig at

tænke over deltagerens sammensætning ift. at sikre en god og åben dialog. Man kan eksempelvis overveje at lave kurser om skilsmisse, vold eller andre familieretlige problematikker opdelt for hhv. mænd og kvinder, sikre sig, at deltagerne kender hinanden eller er trygge ved hinanden på kurser om krop og seksualitet, og undgå, at de kommunale medarbejdere deltager i kurser om rollerne på arbejdsmarkedet i regi af jobcenteret.

Om skilsmisse og børn: noter fra observation af kursus

Flere af de kvindelige deltagere tager billeder af de forskellige oplysninger på skærmen, da vi når til emnet om skilsmisse. Den ene underviser lægger ud og fortæller om, hvordan børnene ofte er et problem ved skilsmisser, og der kommer et par ja'er undervejs blandt deltagerne. Underviseren joker med, "at man jo ikke kan dele børnene lige over", og der bliver grinet. Underviseren forklarer videre, at fælles forældremyndighed er noget, man har både under og efter ægteskabet. En af deltagerne spørger, om det ikke bare er ekskonen, som får barnet. Underviseren siger, at den ene forælder kan få barnet, hvis der f.eks. er misbrug eller lignende. Underviseren bruger kropssprog til at forklare, at man ellers skal samarbejde, selvom man er uvenner. En af de kvindelige kursister fortæller, at flere af forældrene i hendes datters klasse er skilt, men at de stadig snakker sammen. Der bliver nikket. En anden kursist siger, at hendes veninde er skilt og gift igen, og at hun og hendes eksmand stadig snakker sammen.

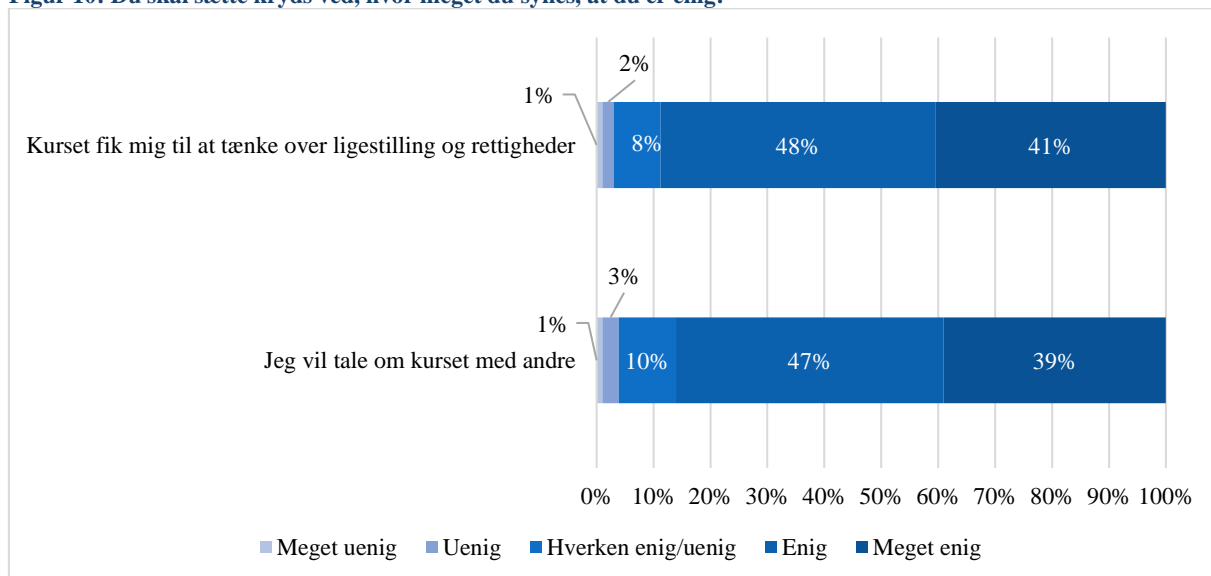
(Noter, observation)

3.3 Ændringer i holdninger og handlinger

Ifølge Kirkpatrick's model for evaluering af lærings- og undervisningsforløb er tilegnelsen af ny viden en forudsætning for holdningsændringer, i dette tilfælde en udvikling i deltagerne holdninger i forhold til øget ligestilling og negativ social kontrol på længere sigt. Det handler således om, hvorvidt den nye viden skaber refleksion og dermed udvikler holdninger, som leder til handlinger.

Først og fremmest har vi spurgt de deltagende kursister om, hvorvidt de er enige i, at kurset fik dem til at tænke og reflektere over ligestilling og rettigheder. Som figur 10 nedenfor viser, er 89 pct. af deltagerne enige eller meget enige i, at kurset fik dem til at tænke over ligestilling og rettigheder. Det er på denne baggrund evaluators vurdering, at kurserne og den nye viden skaber refleksion og stof til eftertanke hos de deltagende. Herudover viser figuren nedenfor, at 86 pct., af deltagerne er enige eller meget enige i, at de vil tale med andre om kurset.

Figur 10: Du skal sætte kryds ved, hvor meget du synes, at du er enig:

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 387)

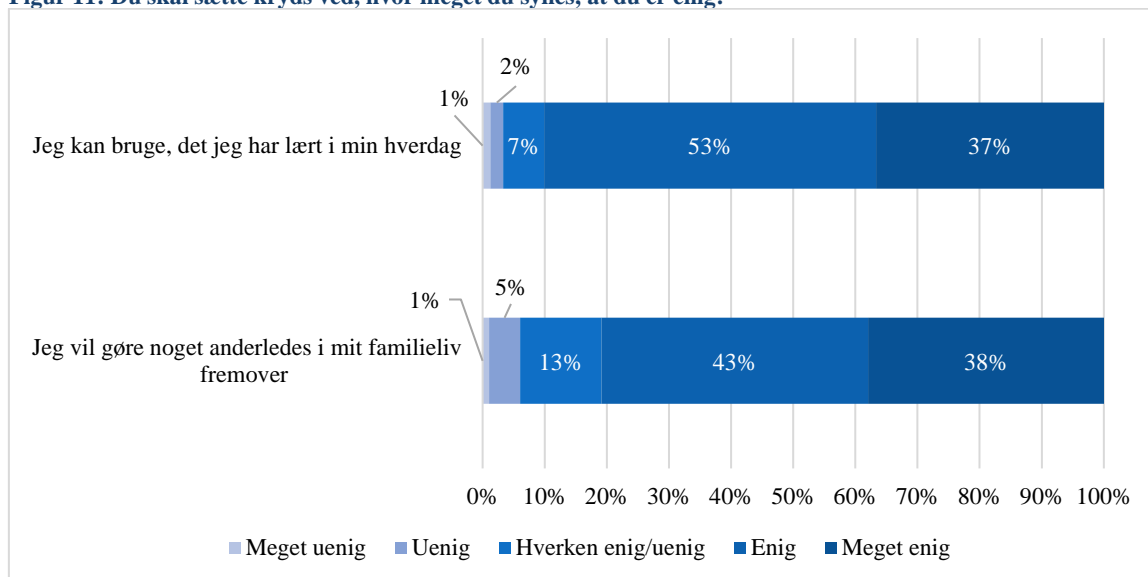
Citatet nedenfor viser, hvordan deltagelsen i et af indsatsens røde kurser har fået en deltager til at reflektere over, hvordan vi snakker om sex i det danske samfund. Kursisten fortæller, hvordan hun tidligere ville holde sine børn væk fra samtaler om sex i skolen, men på baggrund af kurset har ændret holdning til dette:

"Jeg har også fået et helt andet billede eller et helt anderledes billede, end jeg havde før. I starten, da jeg kom til Danmark, og jeg fandt ud af, at mine børn talte om sex i skolen, så ville jeg hellere holde børnene væk fra det. Men lige i dag har jeg fået et helt andet billede af det, for det [sex] er en del af samfundet, og vi er her i samfundet, og de ting er deres rettigheder, så det bliver rigtigt vigtigt, at de nævner det i skolen i forhold til, hvordan man takler det". (Kvindelig deltager fra Syrien, rødt kursus)

De kvantitative data viser ligeledes, at størstedelen af kursisterne vurderer, at de i fremtiden kan komme til at bruge den nye viden i deres hverdag, og at de kan forestille sig, at de vil gøre ting anderledes i deres familieliv. Som det ses i Figur 11 nedenfor, svarer 9 ud af 10 deltagere, at de er

enige eller meget enige i, at de kan bruge den nye viden i deres hverdag. Herudover svarer 81 pct., at de vil gøre noget anderledes i deres familieliv fremover.

Figur 11: Du skal sætte kryds ved, hvor meget du synes, at du er enig:

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 398)

I tråd hermed peger flere af de interviewede deltagere på, at deres nye viden kan medføre reelle ændringer i deres hverdag. Under et interview med en mandlig kursist på et basiskursus spurgte vi ind til, hvorvidt han kunne forestille sig at ændre på sin adfærd over for sine egne børn, på baggrund af den nye viden han havde fået om børns rettigheder og opdragelsen af børn. Han svarede, at det var brugbar viden, og at han sagtens kunne finde på at ændre konkrete ting ift. sin adfærd over for sine tre børn. På samme måde fortæller en kvindelig deltager i citatet nedenfor om, hvordan kurset ligeledes vil hjælpe hende i opdragelsen af hendes 11-årige søn:

”Ja, der var det med børn og ægteskab, den prøver jeg. Fordi min papsøn er 11 år, han spørger så meget ’hvorfor’ og ’hvad’, og må jeg det og det. Jeg har en pligt til at sige nej og forklare ham hvorfor, hvorfor nej og hvorfor ja og hvorfor a, b, c, d. Og det med ægteskab, jeg kan godt blive med min mand og have en aftale om, hvem af os der betaler. Fordi nu der arbejder jeg ikke, men jeg skal til VUC, så efter der kan vi sige, jeg skal betale den her, og han skal betale den her. Jeg har ikke noget problem med, hvem skal betale, og hvem passer barn, mænd passer barn nogle gange. Så det gode ved kurset er, at hun [underviseren] snakker om det, fordi ja, ja, det hjælper mig”. (Kvindelig deltager fra Kenya, basiskursus)

En væsentlig pointe i forhold til deltagernes holdninger og handlinger er imidlertid, at flere undervisere nævner, at målgruppen efterspørger noget mere handlingsanvisende, særligt i forhold til opdragelse af deres børn. På kurset tilegner de sig en ny viden om børns rettigheder, men de får ingen redskaber til at håndtere den situation. Triangulerer vi underviseres udsagn med både observationer samt interviews med deltagerne, ser vi den samme pointe. En af underviserne fortæller nedenfor, hvad der ville kunne øge udbyttet af kurserne hos deltagerne:

”Det ville være rigtigt godt, hvis der var nogle eksempler på, hvordan man handler. Det ville være rigtigt godt, for vi efterlader dem, uden at de ved, hvad de skal gøre. Hverdagsfortællinger på video ville sikkert være godt (...) Jeg synes, det er en god idé at få nogle handlingsorienterede tips ind. Man efterlader folk lidt på herrens mark. De fleste hører efter og kan godt høre, at det er en god idé måske at ændre adfærd”. (Underviser)

Overordnet set viser dette afsnit, at indsatsen i høj grad lever op til de opsatte målsætninger. Forandringsteorien lægger op til, at det kan være en længere proces, hvorunder viden følges af refleksion og holdningsændringer, og at handlingsændringer kun sker på længere sigt. Evalueringen indikerer derimod, at de fleste deltagere får ny viden, reflekterer og ændrer holdninger på selve kurserne, hvorfor de allerede efterfølgende er klar til nye handlinger. Hvorvidt deltagerne rent faktisk udfører nye handlinger, kan denne evaluering ikke med sikkerhed sige noget om. Det ville kræve, at vi havde en dybdegående indsigt i deltageres handlemønstre før og efter deres deltagelse i kurserne.

4. Indsatsens udbredelse og potentiale for forankring

Oplysnings- og debatindsatsen er tilrettelagt som et landsdækkende tilbud, og kurserne har været tilgængelige for alle interesserede aktører. I dette afsnit analyseres det, hvad der har drevet efterspørgslen hos de aktører, der har bestilt kurset. Herefter analyseres potentialet for at udbrede og forankre indsatsen i arbejdet med at oplyse om rettigheder, ligestilling og social kontrol.

Der er blevet afholdt kurser på sprogskoler, jobcentre, i boligsociale indsatser, i foreninger, på uddannelsescentre, i kommunalt regi samt i forbindelse med Dansk Flygtningehjælps egne indsatser og projekter. Målsætningen for indsatsen er at nå ud til en bred gruppe af kvinder, mænd og unge med minoritetsbaggrund, og at der skal

være særligt fokus på grupper, der mangler kendskab til det danske samfund, rettigheder, værdier og normer. For at imødekomme den målsætning har det været helt oplagt at afholde kurser på sprogskoler. Sprogskoleelever er en meget sammensat gruppe af udlændinge, fra en lang række forskellige lande. En stor del af eleverne har kun været kort tid i Danmark, hvorfor de må forventes at have et ringe kendskab til det danske samfund og et stort behov for viden om ligestilling og rettigheder i Danmark.

Ved midtvejsevalueringen var det et opmærksomhedspunkt, at indsatsen med fordel kunne arbejde på at komme ud til andre typer af afholdelsessteder end sprogskoler for i højere grad at ramme flere dele af den primære målgruppe, her særligt unge og de voksne, som har boet i Danmark i længere tid. Ved at få indsatsen endnu bredere ud øges sandsynligheden for at nå de målgrupper, der har størst behov for indsatsen. Det kan være minoritetsetniske voksne, der ikke er en del af arbejdsmarkedet og lever isoleret fra det omkringliggende samfund, eller unge, der ikke kender deres rettigheder og er udsat for social kontrol fra deres familier.

Som tidligere beskrevet har 50 pct. af indsatsens kurser fundet sted på sprogskoler i hele landet, mens 12 pct. har fundet sted på jobcentre og 12 pct. i regi af boligsociale indsatser. Kun 5 pct. af kurserne har fundet sted i regi af foreninger, mens 4 pct. har fundet sted på øvrige uddannelsesinstitutioner.

Leverandøren har både før og efter midtvejsevalueringen arbejdet på at få kurserne ud til en bredere målgruppe. Blandt initiativerne er en målrettet indsats rettet mod boligsociale indsatser og kommuner. Leverandøren har taget direkte kontakt til relevante kursusaftagere. Det har medført en lille stigning i efterspørgslen af kurser fra andre aktører end sprogskoler, men det har af flere grunde stadig vist sig svært at få indsatsen ud til kommuner og boligsociale indsatser.

For det første er der få aktører, der har decideret behov for indsatsen. De aktører, der bestiller kurset, gør det primært, fordi de mener, at kurset passer godt ind i deres arbejde med målgruppen, ikke fordi

kurset direkte dækker et specifikt behov. Det gælder hverken for kommuner eller boligsociale indsatser. For kommunerne er det ofte, fordi deres sigte er rettet mod arbejdsmarkedet og derfor er for smalt til, at kurserne rammer deres behov. Det ses bl.a. ved, at de kommuner, der har bestilt kurserne, oftest har gjort det i forbindelse med særlige projekter rettet mod eksempelvis flygtningekvinder. De kommunale rekvisitter fortæller, at kurset ikke nødvendigvis dækker et behov i den lovpligtige beskæftigelsesindsats rettet mod nyankomne. Det er i de indsatser, der retter sig specifikt mod dele af målgruppen, at kurset har haft størst udbredelse.

Ifølge kursusudbyderen gælder det for de boligsociale indsatser, at deres sigte er så bredt, at de sjældent har et specifikt behov for en indsats.

I citatet herunder beskriver en kursusbestiller fra en boligsocial indsats, hvorfor de valgte at bestille et basiskursus. Citatet viser, at kurset matchede et ønske, organisationen havde. Kurset opfyldte ikke et smalt behov, men passede ind i helhedsplanens arbejde:

”I vores boligsociale helhedsplan har vi en række mål: Vi arbejder med demokratiopfattelsen på nærplan og nationalt plan. Vi vil gerne uddanne i forhold til værdier og så videre. Så kurset var en del af denne pakke i forhold til at uddanne minoritetsdanskere”. (Leder af boligsocial helhedsplan og kursusbestiller)

På samme måde har nogle kommuner kunnet bruge det i deres arbejde med minoritetsetniske kvinder, der er langt fra arbejdsmarkedet. Her har kurserne været et godt supplement til kommunernes øvrige arbejde med målgruppen.

For det andet er kurset i konkurrence med alle mulige andre typer af indsatser og kurser. Det gælder særligt i de boligsociale indsatser, hvor der er en bred vifte af indsatser som kan tilvælges gratis eller billigt. Da de boligsociale indsatser samtidig kan spænde over brede problemstillinger som integration, kapacitetsopbygning, trivsel, fællesskabsaktiviteter mv., så kræver det et fokus på netop rettigheder, ligestilling og social kontrol, for at Ret til ligestilling bliver tilvalgt frem for andre indsatser.

4.1 Kurserne efterspørges af forskellige årsager

Blandt de aktører, der har bestilt kurset, er der flere elementer, der har appelleret til dem. Nogle aktører har anvendt kurserne i arbejdet med at få etniske kvinder tættere på arbejdsmarkedet, mens andre aktører har brugt kurserne med henblik på at skabe dialog i og med marginaliserede grupper. Endelig er der nogle aktører, der har tilvalgt kurset, fordi det giver en bred introduktion til, hvordan det er at være borger i Danmark med dertilhørende rettigheder og muligheder.

4.1.1 Kurset kan nedbryde barrierer

En medarbejder i et beskæftigelsesprojekt så, at kurset omhandler nogle af de faktorer, som det kommunale jobcenter oplever som barrierer i arbejdet med at få etniske minoritetskvinde ind på arbejdsmarkedet. Kursusbestilleren fortæller, hvordan kurset var oplagt at bruge i arbejdet med at tage en bred tilgang til arbejdsmarkedsintegration:

”Der er barrierer ift. beskæftigelse, kvinders rolle på arbejdsmarkedet ift. rollen i hjemmet, der er en anden kultur og social kontrol. Vi oplevede, at flere kvinder, der fik arbejde, ikke ville fortælle det eller skjulte det, både for andre kvinder og deres mænd – de var blevet for danske. Vi fik tre oplæg på kvindeholdet, det gav mulighed for, at de kunne snakke og være åbne. Vi afholdt også et kursus på et mandehold – for mændene skulle også have de her oplysninger”. (Medarbejder fra kommune og kursusbestiller)

Der er flere eksempler i data, som viser, at kursusbestillerne knytter kursets indhold til arbejdsmarkedsdeltagelse. Det gælder både for basiskurset og det blå kursus. Bestillernes udsagn viser, at der er et potentiale for at bruge kurset på beskæftigelsesområdet i landets kommuner.

4.1.2 Kurset kan skabe dialog

Såvel kursusbestillere som undervisere fortæller, at kurserne kan være med til at skabe dialog om svære emner i målgruppen. I de enkelte kurser afvejer underviseren, hvor meget dialog der er plads til, når der samtidig skal informeres om rettigheder inden for alle kursets emner. En underviser fortæller, hvordan informationen på kurserne skal sættes ind i en dagligdags kontekst for at blive forstået korrekt af deltagerne:

”Det vigtigste har været at formidle de her emner, som er meget relevante til målgrupperne. At man har mulighed for at give information videre igennem slides og film. Og så skabe et rum, hvor de selv kan være aktive”. (Underviser)

Underviserne lægger generelt meget vægt på at skabe dialog, og der er enighed om, at det er vigtigt at få ”hverdagsgjort” rettighederne. På den baggrund er det så meget desto mere vigtigt, at materialet ikke opfattes som et rent informationsmateriale, men formidles på en måde, så deltagerne får mulighed for at indgå i dialog om indholdet.

4.1.3 Kurset kan bruges bredt

Ifølge nogle af underviserne er emnerne i indsatsen relevante for en bredere målgruppe end blot minoritetsetniske danskere. Flere undervisere nævner, at ungdomsuddannelser kunne være et oplagt sted at bruge kurserne, enten i den nuværende form eller i en modereret udgave. En underviser siger:

”Jeg synes, mange af de her emner er noget, som mange mennesker mangler information om, ikke kun udlændinge. Så jeg kunne godt se det blive til et undervisningsmateriale på ungdomsuddannelser eller noget rettet mod forældre. Det er meget forskelligt fra skole til skole og klasse til klasse, hvor meget hvert barn og ung ved om det her. Man kunne bruge det til socialt udsatte og familier, der ikke er overskud i”. (Underviser)

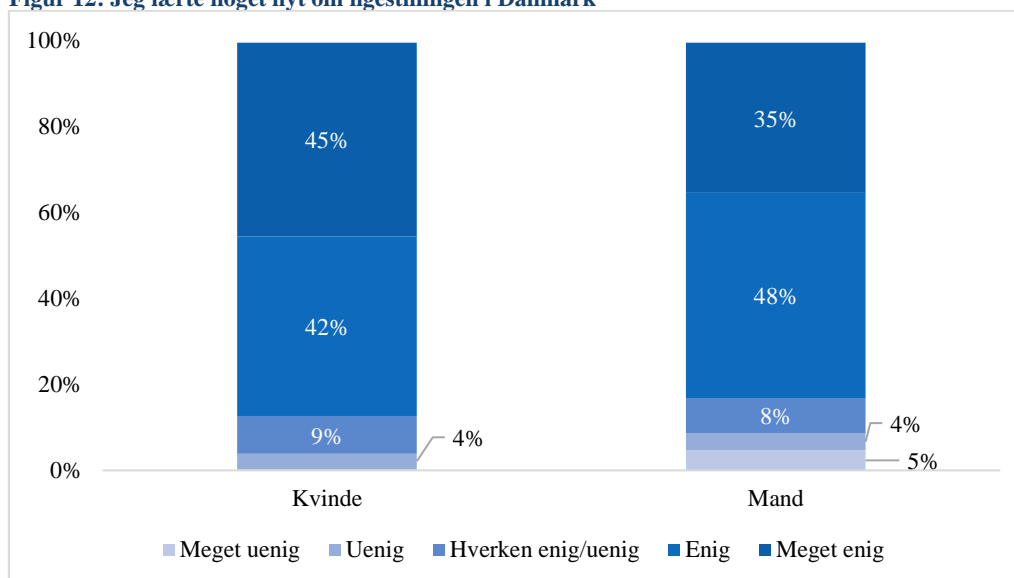
Det kræver ikke nødvendigvis ændringer i materialet at få kurserne til at fungere for en målgruppe bestående af såvel etniske danskere som unge med anden etnisk baggrund. Det vil dog givetvis kræve en anden vægtning i materialet, hvor øvelserne og dialogen får mere rum for udfoldelse.

4.2 Indsatsen har størst gennemslagskraft blandt kvinder, unge og nyankomne

Indsatsen er nået ud til en bred målgruppe bestående af både unge, ældre, kvinder og mænd samt nyankomne og indvandrere/flygtninge med mere end 10 års ophold i Danmark. Det kvantitative datamateriale viser, at alle disse målgrupper finder indsatsens budskaber relevante og opnår ny og brugbar viden. Herudover viser datamaterialet, at indsatsen har størst gennemslagskraft blandt kvinder, den yngre målgruppe samt nyankomne.

Først og fremmest findes der signifikante forskelle imellem kvinders og mænds vurdering af deres udbytte af indsatsen. Således er kvinderne generelt mere enige i, at de som følge af kurset har fået ny viden om f.eks. ligestilling, kvinders rettigheder og mænds og kvinders roller på arbejdsmarkedet. Figur 12 nedenfor viser, at mens 86 pct. af kvinderne er enige eller meget enige i, at de har lært noget nyt om ligestillingen i Danmark, gælder dette 83 pct. af mændene. Hertil svarer kun 4 pct. af kvinderne, at de er uenige i udsagnet, mens 8 pct. af mændene angiver, at de er uenige eller meget uenige i, at de har lært noget nyt om ligestillingen i Danmark.

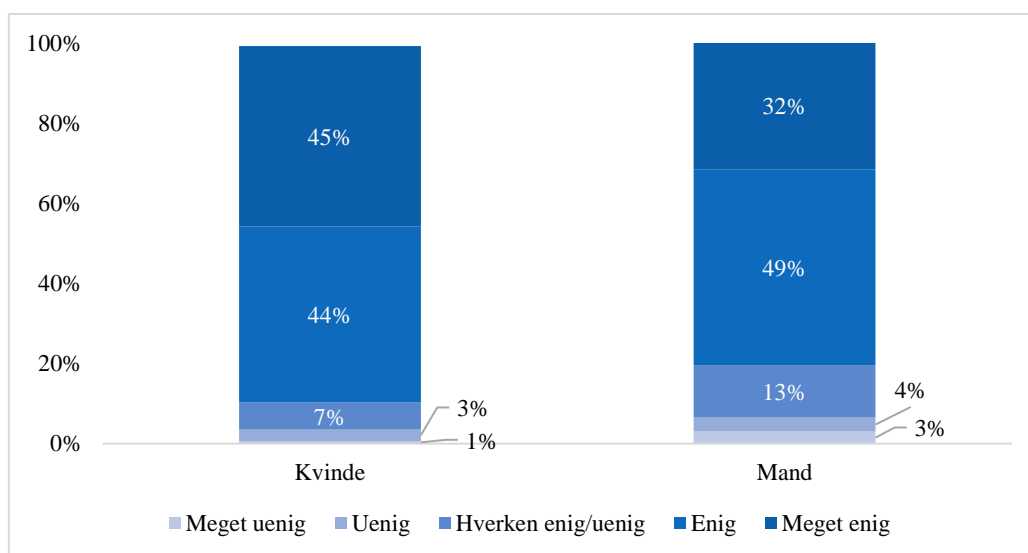
Figur 12: Jeg lærte noget nyt om ligestillingen i Danmark

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 409) *Der er signifikante forskelle mellem mænds og kvinders svar.

Forskellen imellem kvindernes og mændenes svar er større, hvis man kigger på spørgsmålet om ægteskab og skilsmisse. Som det ses i Figur 13, svarer hele 87 pct. af kvinderne og kun 75 pct. af mændene, at de er enige eller meget enige i, at de har fået ny viden om emnet. Denne forskel kan dog ligeledes hænge sammen med, at flere kvindegrupper har fået skræddersyede kurser med fokus på netop emnet om ægteskab og skilsmisse. Omvendt viser data, at kvinderne generelt vurderer, at de har opnået mere viden om samtlige områder i sammenligning med mændene. På trods af at indsatsen således har en endnu større gennemslagskraft hos kvinderne, skal det fremhæves, at de fleste mænd også har et højt udbytte af indsatsen.

Figur 13: Jeg har lært noget nyt om ægteskab og skilsmisse

(Kilde: Spørgeskema til deltagere, n = 409) *Der er signifikante forskelle mellem mænds og kvinders svar.

Der er også forskelle i forhold til deltagernes udbytte af ny viden og deres alder. Generelt viser data, at den yngre målgruppe (op til 35 år) i højere grad end de ældre mener, at de har opnået ny viden om indsatsens emner. Data viser kun signifikante forskelle i aldersgruppernes besvarelser på to områder: deltagernes nye viden om krop og seksualitet samt deltagernes nye viden om opdragelsen af børn og unge. De ældre deltagere mener i mindre omfang end de yngre, at de har fået ny viden om krop, seksualitet og opdragelsen af børn. Denne sammenhæng er dog forventelig og vil givetvis findes på alle kurser omhandlende emner om opdragelse og seksualitet.

Herudover har vi undersøgt forskelle i deltagernes udbytte i forhold til deres ophold og tilknytning til Danmark. Vi har her særligt kigget på, hvor mange år deltagerne har opholdt sig i Danmark og delt dem i tre grupperinger: op til 2 år i Danmark, 3-10 år i Danmark og over 10 år i Danmark. Generelt viser data, at de deltagere, der har været i Danmark i mere end 10 år, vurderer, at de har fået mindre ny viden og udbytte af kurserne i sammenligning med de to andre grupperinger. Denne sammenhæng er ligeledes forventelig, da de deltagere, der har været i Danmark i en lang årrække, sandsynligvis har en større viden om og forståelse for rettigheder og ligestilling i Danmark. Igen skal det understreges, at selvom indsatsen har størst gennemslagskraft hos de deltagere, som har været i Danmark i under 2 år, vurderer alle tre målgrupper, at de har fået ny og relevant viden på baggrund af kurset.

Forskellene i, hvor meget ny viden målgruppen har fået, er relevante at fremhæve, da det kan være med til skærpe udbredelsen og formidlingen af indsatsen. Det er dog vigtigt at understrege, at kurserne har givet et højt udbytte for alle dele af målgruppen. Det gælder for både mænd og kvinder, unge og gamle og for de personer, der har opholdt sig i såvel kort som lang tid i Danmark.

4.3 Potentiale for yderligere udbredelse og forankring

Dansk Flygtningehjælp og Als Research har allerede foretaget en del tiltag for at forankre indsatsen. De har igangsat følgende tiltag:

- Fyraftensmøder for kursusbestillere. På mødet får kursusbestillerne information om kursernes indhold og om, hvordan man kan anvende materialet.
- Superbrugerkurser. På et éndagskursus undervises superbrugere i, hvordan man kan bruge materialet uden en ekstern underviser.
- Afprøvning af kurser på skoler og ungdomsuddannelser. Kurset afprøves med henblik på at undersøge, om det virker på målgruppen, og om det eventuelt kræver tilpasninger.
- Indsats mod social kontrol i Københavns Kommune. Undervisningstilbuddet har til formål at forebygge negativ social kontrol som barriere for beskæftigelse blandt kvinder og mænd med minoritetsetnisk baggrund. Undervisningstilbuddet består af 16 kurser til afholdelse i henholdsvis jobcenterregi og i udsatte boligområder. Tilbuddet tager udgangspunkt i Ret til ligestilling-indsatsen.

På baggrund af de positive resultater, indsatsen har opnået, og pointerne i det foregående afsnit er det evaluators vurdering, at der er et stort potentiale for at videreføre en stor del af indsatsens indhold og aktiviteter. Ret til ligestilling har indtil videre været bundet op på at skulle informere ud fra et omfattende materiale, hvilket har givet nogle udfordringer i forhold til tidspres. I den fremadrettede brug af indhold vil vi anbefale, at vægningen mellem information og dialog justeres, så der er mere fokus på dialog, og at kurserne i endnu højere grad end nu tilpasses forskellige målgrupper med fokus på de mest relevante emner.

Indsatsens indhold har vist sig at skabe værdi for målgruppen bredt set. Der har samtidig løbende været efterspørgsel på kurser. Det er på den baggrund evaluators vurdering, at man også fremover kan opnå et udbytte hos målgruppen ved at lade indsatsen fortsætte ud over den planlagte projektperiode. Det kan enten være i det nuværende setup eller forankret et andet sted, hvor kommuner, sprogskoler og boligsociale aktører naturligt vil henvende sig for at efterspørge et kursus.

Evalueringen viser, at indsatsens temaer fungerer over for målgruppen generelt. Evalueringen viser samtidig, at nogle af temaerne har en særlig stor virkning på dele af målgruppen, herunder kvinder og unge. Det er derfor evaluators vurdering, at temaerne og det indhold, der er udviklet under temaerne, med fordel kan genbruges i kurser, der målretter sig mod mere specifikke målgrupper. Der synes eksempelvis at være potentiale i et kursus, der retter sig specifikt mod kommunernes beskæftigelsesindsats over for etniske minoritetspersoner uden for arbejdsmarkedet. På samme måde er der efterspørgsel på et kursus, der har negativ social kontrol som sit overordnede fokus. Både arbejdsmarkedstilknytning og social kontrol er allerede en del af kursernes indhold, men det fremgår ikke tydeligt nok for kursusbestillerne.

5. Metode og datagrundlag

I dette afsnit redegør vi for de data, der ligger til grund for evalueringens analyser og konklusioner.

Evalueringen baserer sig på følgende datakilder:

- Spørgeskemaundersøgelse blandt deltagere i kurser
- Spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere
- Interviews med undervisere i indsatsen
- Interviews med kursusbestillere
- Casestudier af kursusafholdelse
- Interviews med projektledere fra Als Research og Dansk Flygtningehjælp.

Kilderne udgør tilsammen et solidt datagrundlag, som igennem evalueringen er blevet trianguleret i et såkaldt mixed methods design.

I det følgende beskrives de enkelte datakilder én for én.

5.1 Spørgeskemaundersøgelse blandt deltagere

For at måle deltagernes tilfredshed med og udbytte af undervisningen er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt alle deltagere i kurserne.

Skemaet er distribueret ved, at underviserne i slutningen af hver undervisningsgang har bedt deltagerne om at tilgå skemaet via deres telefoner. Adgangen til skemaet er beskrevet på det sidste slide i den prezi, underviserne anvender på kurserne. Figuren nedenfor gengiver prezen og viser, hvordan skemaet kan tilgås online.

Skemaet er tilgængeligt på de samme syv sprog som kursusmaterialet: dansk, engelsk, tyrkisk, arabisk, somali, farsi og tigrinsk. Skemaerne er oversat af Dansk Flygtningehjælps Tolkeservice.

Skemaet har været tilgængeligt fra den 25. oktober 2018 og frem til og med den 11. november 2020. Der er indsamlet 441 valide svar fra deltagere i kurserne. Det svarer til en

svarprocent på cirka 20. 441 svar giver et godt grundlag for at behandle data statistisk. Da svarprocenten samtidig er relativt lav, må det dog tages med forbehold, om besvarelserne er repræsentative for den samlede population. Vi kan se, at det drejer sig om hele hold, der typisk udfylder eller ikke udfylder skemaet. Det betyder, at generaliserbarheden er højere end ellers (under antagelse af at kurserne er nogenlunde ens), da der ikke er tale om, at det f.eks. er de 20 pct. mest velfungerende eller tilfredse deltagere på hvert hold, der har udfyldt skemaet.

5.2 Spørgeskemaundersøgelse blandt undervisere

For at få viden om deltagersammensætningen og kursernes afholdelse har vi gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt underviserne i indsatsen. Spørgeskemaet afdækker også underviserens egen evaluering af kursets forløb. Der spørges bl.a. til deltagernes engagement, om der er opnået dialog på kurset, samt hvor vellykket kurset har været.

Underviserne har modtaget et spørgeskema, dagen før de har afholdt et kursus. Underviserne er blevet opfordret til at besvare skemaet umiddelbart efter kurset.

Skemaet blev udsendt første gang forud for kurset den 8. oktober 2018, som var det 11. kursus i rækken. Det vil sige, at underviserne på de første 10 kurser har modtaget skemaet bagudrettet. Der er indsamlet 126 besvarelser fra undervisere, hvilket dækker 118 af de 133 afholdte kurser. I de data, der præsenteres i evalueringen, er data renset, så der kun er én besvarelse pr. kursus.

5.2.1 Kobling af spørgeskemadata

For at kunne sammenholde deltagernes besvarelser med kursustype og andre baggrundsvariable indhentet gennem underviserne er data fra de to spørgeskemaundersøgelser blevet lagt sammen i ét samlet datasæt. Det giver mulighed for at analysere, om der er forskelle i deltagernes besvarelser på tværs af kursustype, kønssammensætning, tilstedeværelse af tolk mv. Datasættene er lagt sammen ved at anvende svardatoen fra deltagerne og koble den med datoen for det kursus, underviserne har givet information om.

5.3 Interviews med undervisere

Ved opstart

Underviserne er centrale kilder i evalueringen. Derfor har vi ud over spørgeskemaet gennemført kvalitative interviews med undervisere ad flere omgange. Ved opstart gennemførte vi interviews med fokus på at afdække, hvordan underviserne var blevet rekrutteret, deres motivation for at undervise samt deres udbytte af den gennemførte opkvalificering, inkl. løbende erfaringsudveksling. Her gennemførte vi seks interviews med forskellige undervisere ud fra følgende spredningskriterier:

- Deltagelse på henholdsvis todages-opkvalificering og éndags-opfølgingsdag
- Køn
- Alder.

Midtvejsevaluering

Op til midtvejsevalueringen har vi interviewet underviserne om deres erfaring med afholdelse af kurser, herunder deres forberedelse, benyttede greb i undervisningen samt oplevelse af kursister og udbytte.

Her gennemførte vi ligeledes seks interviews med forskellige undervisere ud fra følgende spredningskriterier:

- Antallet af gennemførte undervisningsgange
- Ikke tidligere interviewet i forbindelse med opstart
- Køn
- Alder.

Slutevaluering

Til slutevalueringen har vi interviewet seks undervisere med henblik på at afdække deres erfaringer med afholdelse af kurser, herunder brugen af materialet, facilitering af undervisningen og oplevelsen af kursisternes udbytte.

Vi har udvalgt de sidste seks underviserinterviews ud fra følgende spredningskriterier:

- Antallet af gennemførte undervisningsgange
- Ikke tidligere interviewet i forbindelse med opstart eller midtvejsevaluering
- Køn
- Alder.

5.4 Interviews med kursusbestillere

Vi har gennemført interviews med kursusbestillerne med henblik på at afdække deres kendskab til indsatsen, deres erfaring med undervisningen, deltageres udbytte samt eventuelle forslag til forbedring og forankring af indsatsen.

Der er foretaget interviews med syv kursusbestillere, som er udvalgt ud fra følgende spredningskriterier:

- Kurser afholdt i 2019 og 2021
- Kursusbestillere fra forskellige afholdelsessteder.

5.5 Casestudier af kursusafholdelse

Vi har gennemført tre casestudier af kursusafholdelse, to basiskurser og et rødt kursus. Et casestudie består af deltagerobservation på en kursusgang, in situ-interviews med deltagere, interview med kursusbestiller samt efterfølgende interviews med undervisere, hvorunder vi har afdækket de forskellige kilders refleksioner over undervisningen.

Observationsstudiet som metode har vakt stigende interesse i kvalitative tilgange inden for samfunds- og humanvidenskaberne. I observationsstudier er fokus på deltageres interaktion mellem det materielle og sociale miljø, det vil sige de direkte aflæselige træk ved situationer.

For at sikre størst muligt udbytte har vi på forhånd udvalgt fokusområder og emner, som dannede rammen for observationerne. Derudover observerer vi nye og uforudsete faktorer, der opstår undervejs. Fokus har derfor ikke alene været rettet mod, hvad folk siger, men også mod, hvordan de foretager andre, nonverbale handlinger. Her har vi bl.a. iagttaget stemningen og kropssproget hos undervisere og deltagere. Der har således været fokus på både konkrete hændelser (hvad sker der?), det sagte, det usagte og det uventede.

Som observatører deltager vi i den konkrete undervisningssituation, hvor de tilstedeværende deltagere er informerede om og bekendte med vores rolle. For at forstyrre de naturlige interaktioner mindst muligt er det væsentligt at indgå så naturligt som muligt. Underviserne er blevet kontaktet i god tid forud for de kurser, vi har observeret.

Vi har så vidt muligt været to observatører, som har placeret sig forskellige steder i rummet. Ved at være to til stede får man et bedre resultat. Det giver bl.a. mulighed for at:

- Have forskelligt fokus (deltagere eller underviser)
- Indfange flere nuancer og elementer
- Validere hinandens observationer afslutningsvis.

Alle observationer er løbende blevet registreret og indført i et observationsskema til brug i den videre analyse og bearbejdning af materialet. Ud over de konkrete temaer for observationen har vi haft følgende analytiske opmærksomhedspunkter:

- Hvad er medvirkende/fremmende i forhold til at skabe dialog mellem deltagere og mellem deltagere og undervisere?
- Hvad betyder deltagersammensætningen for undervisningen?
- Hvad betyder deltagersammensætningen for den interne gruppedynamik?
- Hvad betyder kønsbalancen for dialogen i undervisningen?
- Hvad betyder deltagerens etnicitet og tilknytning til Danmark for dialogen i undervisningen?
- Hierarkisering af værdier – er alle meninger lige gode, eller er nogle dominerende?
- Hvordan er dynamikken – hvordan er kurserne i forhold til hinanden på baggrund af deltagerens alder?

5.6 Interviews med projektleder

Midtvejsevaluering

Interviews med projektledere er centrale for at kunne afdække implementeringsspørgsmålene. Derfor har vi ved midtvejsevalueringen foretaget et interview med den daværende projektleder i Als Research med fokus på, hvordan det går med rekruttering, opkvalificering, afvikling af forløb og samarbejde.

Slutevaluering

Til slutevalueringen har vi foretaget et interview med projektledere med henblik på at afdække bl.a. deres erfaringer med indsatsen, om den har indfriet deres forventninger, hvordan sammensætningen af underviserkorpset har været, og hvordan indsatsen kan forankres og bredes ud til andre målgrupper.

OXFORD RESEARCH

Denmark

Oxford Research A/S
Vesterbrogade 149
1620 København V
office@oxfordresearch.dk

Norway

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
post@oxford.no

Sweden

Oxford Research AB
Norrländsgatan 11
111 43 Stockholm
office@oxfordresearch.se

Finland

Oxford Research Oy
Fredrikinkatu 61a, 6krs.
00100 Helsinki
office@oxfordresearch.fi

Baltics/Riga

Oxford Research Baltics SIA
Kr.Valdemara 23-37, k.2
LV-1010, Riga
info@oxfordresearch.lv

Belgium/Brussels

Oxford Research c/o ENSR
5, Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
office@oxfordresearch.eu